İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

*Public and Private International Law Bulletin,* 42(2): 529–559

**DOI:** 10.26650/ppil.2022.42.2.1080842
http://ppil.istanbul.edu.tr/tr/_

**Public and Private International Law Bulletin**

**Başvuru:** 01.03.2022
**Revizyon Talebi:** 11.04.2022
**Son Revizyon:** 28.04.2022
**Kabul:** 30.05.2022
**Online Yayın:** 05.08.2022

**ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE**

# Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*

## Legal Assessment of the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation Regarding Civil Procedure and Enforcement-Bankruptcy Law

**Mustafa Okan Yağcı****

**Öz**

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu ("Konvansiyon") 07.08.2019 tarihinde Singapur'da imzaya açılmıştır. 25.02.2021 tarih ve 7282 sayılı Kanunla Türkiye'nin de ilk imzalayan ülkeler arasında bulunduğu Konvansiyon'un onaylanması uygun bulunmuş; 21.04.2021 tarih ve 3866 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile de onaylanmasına karar verilmiştir.

Türk mevzuatının bir parçası haline gelecek olan/gelen Konvansiyon, iç hukuk bakımından cevaplanması gereken çeşitli soruları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada Konvansiyon, Türk Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku açısından bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Bu kapsamda, ilk olarak, (1) Konvansiyon'da yer alan düzenlemeler ((a) Konvansiyon'un uygulama alanı, (b) sulh anlaşmalarını yerine getirme yükümlülüğü ve hukuki yollara başvuru ile (c) hukuki yollara başvurunun reddi sebepleri) hakkında bilgi verilecek; ardından, (2) Türk hukukuna göre yürütülen arabuluculuk faaliyetleri neticesinde düzenlenen sulh anlaşmalarının Konvansiyon'un uygulama alanına girip girmediği ve (3) Konvansiyon'a taraf bir devlette yürütülen arabuluculuk faaliyetleri sonunda düzenlenen sulh anlaşmalarının Türk Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku bağlamında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ((a) sulh anlaşmasının hukuki niteliği ve sonuçları, (b) arabuluculuğa elverişlilik ve (c) dava şartı olarak etkisi) meseleleri tartışılacaktır.

**Anahtar Kelimeler**

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu, Arabuluculuk, Sulh Anlaşması, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıklar

**Abstract**

The signing ceremony of the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation was held in Singapore on 07 August 2019. As per the Law No. 7282 regarding the Approval of the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation dated 25 February 2021, the Turkish Parliament deemed approval of the Convention suitable, and Presidential Decree No. 3866 dated 21 April 2021 approved the Convention.

The Singapore Convention on Mediation, which [would] became part of Turkish legislation carries some questions in terms of domestic law. This study will assess the Convention in light of Turkish Civil Procedure and Enforcement-

* Bu çalışma, 10.02.2022 tarihinde Uluslararası Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukundaki Güncel Gelişmeler Sempozyumu'nda sunulan tebliğin genişletilmiş ve makale formunda yeniden düzenlenmiş halidir.

** **Sorumlu Yazar:** Mustafa Okan Yağcı (Dr. Öğr. Üyesi), Pîrî Reis Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: moyagci@pirireis.edu.tr ORCID: 0000-0001-5859-3775

**Atıf:** Yagci MO, "Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi" (2022) 42(2) PPIL 529. https://doi.org/10.26650/ppil.2022.42.2.1080842

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Bankruptcy Law. In this context, the study will first provide (1) some information with respect to regulations in the Convention such as (a) the scope of the Convention's application, (b) the enforcement of and reliance on settlement agreements, and (c) grounds for refusing to grant relief, and then discusses the issues of (2) whether or not the Convention applies to settlement agreements resulting from mediation conducted according to Turkish law and (3) how settlement agreements resulting from mediation conducted in a foreign contracting state should be evaluated under Turkish Civil Procedure and Enforcement-Bankruptcy Law regarding (a) the legal nature of settlement agreements and their consequences, (b) the ability to be subject to mediation, and (c) the effect of settlement agreements as a cause of action.

**Keywords**
United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation, mediation, settlement agreement, alternative dispute resolution, international commercial disputes

## ***Extended Summary***

The signing ceremony of the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation, also known as the Singapore Convention on Mediation or herein as the Convention, was held in Singapore on 07 August 2019. As of 05 February 2022, the Convention has been signed by 55 countries, including Turkey as one of the first signatory countries. As per Law No. 7282 dated 25 February 2021 (OJ 03.11.2021/31420) regarding the Approval of the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation, the Turkish Parliament deemed approval of the Convention suitable, and Presidential Decree No. 3866 dated 21 April 2021 (OJ 04.22.2021/31462) approved the Convention. According to the information on the official website of the Singapore Convention on Mediation, Turkey ratified the Convention on 11 October 2021 and will have been entered into force on 11 April 2022 (see also Presidential Decree No. 5235 dated 24 February 2022 [OJ, 02.25.2022/31761]).

In a nutshell, the Singapore Convention on Mediation applies to an agreement resulting from mediation and concluded in writing by parties to resolve a commercial dispute which, at the time of its conclusion, is international (Convention Art. 1/1). Settlement agreements relating to consumer, family, inheritance or employment law; settlement agreements that have been approved by a court or concluded in the course of proceedings before a court and that are enforceable as a judgment in the state of that court; or settlement agreements that have been recorded and are enforceable as an arbitral award are excluded from the scope of Convention's application (Convention Art. 1/2-3).

The Singapore Convention on Mediation aims to effectively enforce settlement agreements resulting from mediation that has been conducted for an international commercial dispute in contracting states. Thus, this Convention can be stated as having a complementary nature to the 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards and the Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements.

Meanwhile, the Singapore Convention on Mediation, which [would] became a part of Turkish legislation, carries some questions in terms of domestic law. This study aims to assess the Convention in light of the Turkish Civil Procedure and Enforcement-Bankruptcy Law.

In this context, the study will first provide (1) some information with respect to regulations in the Convention such as (a) the scope of the Convention's application, (b) the enforcement of and reliance on settlement agreements, and (c) grounds for refusing to grant relief, and then discusses the issues of (2) whether or not the Convention applies to settlement agreements resulting from mediation conducted according to Turkish law and (3) how settlement agreements resulting from mediation conducted in a foreign contracting state should be evaluated under Turkish Civil Procedure and Enforcement-Bankruptcy Law regarding (a) the legal nature of settlement agreements and their consequences, (b) the ability to be subject to mediation, and (c) the effect of settlement agreements as a cause of action.

As a result of the study, the following outcomes have been reached:

(i) The following statement exists on the Convention's official website: "The execution in Turkey of a settlement agreement reached as a result of a mediation that is not made within the scope of the provisions of the Mediation Law may be subject to the provisions of the Singapore Convention." As a matter of fact, even if settlement agreements resulting from a mediation procedure conducted according to Law No. 6325 on Mediation in Civil Disputes are subject to the issuance of a commentary regarding its enforceability or have the nature of being enforced *like* court judgments, this circumstance does not cause these agreements to fall outside the scope of the Singapore Convention on Mediation's application. Therefore, in accordance with the Turkish legal policy aimed at the common and effective application of mediation, necessary actions should be taken to correct this misunderstanding.

(ii) As per the consideration that the Singapore Convention on Mediation shall have entered into force for Turkey as of 11 April 2022, making the necessary legal regulations will be useful regarding how the enforcement procedures should be for settlement agreements that are included within the scope of the Convention and which competent authority will be responsible for this matter.

(iii) When considering the qualification of a settlement agreement that has been included within the scope of the Convention, the settlement agreement must be defined as an out-of-court settlement agreement subject to the ordinary written form of agreement under Turkish law; thus, no specific legal consequences exist worth stating, at least not in terms of current regulations regarding Turkish civil procedure and enforcement-bankruptcy law under the principle of *lex fori*.

(iv) If a settlement agreement that is included within the scope of the Convention resolves a dispute regarding the rights *in rem* with regard to immovable property or contains a provision regarding this matter, the competent authority must refuse to grant relief on the ground that granting relief is contrary to Turkish public policy (Convention Art. 5/2/a); and not on the

ground that the subject matter of the dispute is incapable of settlement by mediation under Turkish law (Convention Art. 5/2/b).

(v) If a settlement agreement resulting from mediation that is conducted in a foreign contracting state contains a provision stating the particular disputes that are not able to be settled by the parties, this circumstance shall not fulfill the procedural requirement in Turkish law regarding compulsory application to the mediation procedure (Turkish Commercial Code Art. 5/A).

# Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

## I. Giriş

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu ("Konvansiyon": *United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*) 20.12.2018 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilmiştir[1], [2]. Alınan Genel Kurul kararında, Konvansiyon'un 07.08.2019 tarihinde Singapur'da imzaya açılmasına izin verilmiş ve Konvansiyon'un "Arabuluculuk Hakkında Singapur Konvansiyonu" olarak anılması önerilmiştir (20.12.2018 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı, sayfa 2).

Konvansiyon, ilk imza gününde, dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan Amerika Birleşik Devletleri ve Asya'daki en büyük ekonomilerin dörtte üçünü temsil eden Çin, Hindistan ve Güney Kore dahil olmak üzere 46 ülke tarafından imzalanmıştır[3].

Konvansiyon m. 14/1'e göre, Konvansiyon üçüncü onay, kabul, tasdik veya katılım belgesinin tevdi edilmesinden altı ay sonra yürürlüğe girmektedir. Bu kapsamda Konvansiyon, Singapur ve Fiji'den sonra Katar'ın da depozit belgelerini tevdi etmesinin ardından 12.09.2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Konvansiyon m. 14/2'de ise, 12.09.2020 tarihinden sonra bir devletin Konvansiyonu onaylaması, kabulü, tasdiki veya katılımı durumunda, Konvansiyon'un bu devlet bakımından depozit belgelerinin tevdi edildiği tarihten 6 ay sonra yürürlüğe gireceği öngörülmüştür.

05.02.2022 tarihi itibariyle Konvansiyon 55 ülke tarafından imza edilmiştir. Türkiye de -ilk imzacı devletlerden biri olarak- Konvansiyon'u 07.08.2019 tarihinde imzalamıştır. 25.02.2021 tarih ve 7282 sayılı Kanunla[4] Konvansiyon'un onaylanması uygun bulunmuş; 21.04.2021 tarih ve 3866 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı[5] ile de onayına karar verilmiştir. Konvansiyon'un resmi internet sitesinde yer alan bilgiye

1 Konvansiyon'un oluşum tarihçesi için bkz. Mustafa Alper Ener, 'Singapur Konvansiyonu: Arabuluculuk Anlaşmalarının New York Konvansiyonu' (2019) 23 (4) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 227, 230 vd.; Ergun Özsunay, 'Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Arabuluculuk Sözleşmesi Türk Hukukuyla Uyumu Bakımından Bir Değerlendirme' (2019) 93 (3) İstanbul Barosu Dergisi 31, 31 vd.

2 United Nations, Resolution adopted by the General Assembly on 20 December 2018, Seventy-third session, Agenda item 80, A/RES/73/198 < undocs.org/A/RES/73/198 > Erişim Tarihi 05.02.2022.

3 Bkz. < singaporeconvention.org/convention/about > Erişim Tarihi 05.02.2022.

4 Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun Numarası: 7282, Kabul Tarihi: 25.02.2021, RG 11.03.2021/31420.

5 Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun Onaylanması Hakkında Karar, Karar Numarası: 3866, Karar Tarihi: 21.04.2021, RG 22.04.2021/31462.

göre, Türkiye'nin yürürlük/depozit belgeleri tevdi tarihi 11.10.2021 olup, Türkiye bakımından Konvansiyon 11.04.2022 tarihinde yürürlük kazanacaktır[6].

Konvansiyon'un bugün itibariyle geldiği aşamaya bakıldığında, depozit belgelerini sunan ve Konvansiyon'un uygulama bulacağı ülkelerin listesi şimdilik şu şekildedir: Singapur, Fiji, Katar, Suudi Arabistan, Belarus, Ekvador, Honduras, Türkiye ve Gürcistan[7].

Bu çalışmada Konvansiyon Türk medeni usul ve icra-iflas hukuku açısından bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Bu kapsamda, ilk olarak, Konvansiyon'da yer alan düzenlemeler hakkında özet bilgi verilecek; ardından, Türk hukukuna göre yürütülen arabuluculuk faaliyetleri neticesinde düzenlenen sulh anlaşmalarının Konvansiyon'un uygulama alanına girip girmediği ve Konvansiyon'a taraf bir devlette yürütülen arabuluculuk faaliyetleri sonunda düzenlenen sulh anlaşmalarının Türk medeni usul ve icra-iflas hukuku bağlamında nasıl değerlendirilmesi gerektiği meseleleri tartışılacaktır.

## II. Genel Olarak Konvansiyon

### A. Konvansiyon'un Uygulama Alanı

Konvansiyon m. 1 uyarınca, bir sulh anlaşmasının Konvansiyon'un uygulama alanı içerisinde sayılabilmesi için dört unsurun bir arada bulunması gerekir.

Bunlardan birincisi, mevcut uyuşmazlığın, ticari bir uyuşmazlık olmasıdır. Konvansiyon'da hangi tür uyuşmazlıkların, ticari uyuşmazlık olarak kabul edileceği belirtilmemektedir. İlmi içtihatlarda ise, Çalışma Grubu'nun ilk zamanlardan beri Konvansiyon'un ticari uyuşmazlıklarla sınırlandırılması konusunda mutabakat içinde olduğu, asıl sorunun bu kavramın nasıl tanımlanacağı[8] noktasında toplandığı, bu çerçevede -1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi'nde olduğu gibi- bir tanım yapılmadığı, fakat kavramın da geniş yorumlanmasının uygun olacağı[9], bu sebeple en azından inşaat ve doğal kaynakların

6 Bkz. < singaporeconvention.org/jurisdictions > Erişim Tarihi 26.04.2022. Ayrıca bkz. Türkiye Cumhuriyeti Adına 7 Ağustos 2019 Tarihinde Singapur'da İmzalanan "Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu"nun Yürürlük Tarihinin 11 Nisan 2022 Olarak Tespit Edilmesi Hakkında Karar, Karar Sayısı: 5235, Karar Tarihi: 24.02.2022, RG 25.02.2022/31761.

7 ibid.

8 Mesela, 2002 tarihli Milletlerarası Ticari Uzlaştırıcılık Hakkında UNCITRAL Model Kanunu'nu tadil eden 2018 tarihli Milletlerarası Ticari Arabuluculuk ve Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında UNCITRAL Model Kanunu'nun 1 numaralı dipnotunda "ticari" terimi şu şekilde tarif edilmiştir: "*Ticari" terimi, akdi olsun veya olmasın, ticari niteliğe sahip tüm ilişkilerden doğan konuları kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır. Ticari niteliğe sahip ilişkiler sınırlı olmamak kaydıyla şu işlemleri içerir: mal veya hizmetlerin tedariki veya değişimi için yapılan her türlü ticaret işlemi; dağıtım anlaşması; ticari temsil veya acente; faktöring; leasing; inşaat işleri; danışmanlık; mühendislik; lisanslama; yatırım; finans; bankacılık; sigorta; doğal kaynakların çıkarılması sözleşmesi veya imtiyazlar; ortak girişim ve sanayi veya ticari işbirliğinin diğer türleri; ve hava, deniz, demiryolu veya karayolunda mal veya yolcu taşıması.*"

9 Yun Zhao, 'The Singapore Mediation Convention: A Version of the New York Convention for Mediation?' (2021) 17 (3) Journal of Private International Law 538, 543 < tandfonline.com > Erişim Tarihi 27.01.2022.

çıkartılması gibi bazı devlet - yatırımcı uyuşmazlıklarının da[10] terimin kapsamına dahil edilmesi gerektiği belirtilmiştir[11].

İkinci olarak, ticari uyuşmazlık arabuluculuk neticesinde çözüme kavuşmalıdır/bu konuda yazılı bir sulh anlaşması yapılmalıdır. Konvansiyon m. 2/3'te arabuluculuk kavramı "*kullanılan ibarelere veya yürütülen usule bakılmaksızın, tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı, uyuşmazlığın taraflarına bir çözüm dayatma yetkisine sahip olmayan üçüncü kişi veya kişilerin ("arabulucu"nun) yardımıyla dostane bir çözüme kavuşturmaya çalıştıkları bir usul*" şeklinde tanımlanmıştır. Görüleceği üzere Konvansiyon'da geniş bir tanıma yer verilerek, farklı hukuk sistemlerinde çeşitli şekillerde nitelendirilebilecek kavramlardan bağımsız olarak, sürecin bağlayıcı karar verme yetkisi bulunmayan üçüncü bir kişi tarafından yönetilmesi esas alınmış ve bunun arabuluculuk kavramı ile ifade edilmesi tercih edilmiştir[12].

Üçüncü olarak, sulh anlaşması yapıldığı sırada uyuşmazlık milletlerarası nitelik taşımalıdır, ki burada yer alan milletlerarası terimi yabancılık unsurunu içermektedir[13]. 2002 tarihli Milletlerarası Ticari Uzlaştırıcılık Hakkında UNCITRAL Model Kanunu ("2002 tarihli Model Kanun") m. 1/4 ve bu Kanunu tadil eden 2018 tarihli Milletlerarası Ticari Arabuluculuk ve Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında UNCITRAL Model Kanunu ("2018 tarihli Model Kanun") m. 3/2'ye dayanan ve kriter olarak coğrafi konumu esas alan[14], [15] Konvansiyon düzenlemesine göre bu niteliğin sağlanabilmesi için sulh anlaşmasının en az iki tarafının iş yerlerinin farklı devletlerde olması veya sulh anlaşmasının taraflarının işyerlerinin bulunduğu devletin sulh anlaşmasından doğan borcun esaslı bir kısmının ifa edileceği devletten veya sulh anlaşmasının konusunun en sıkı ilişkili olduğu devletten farklı olması gerekmektedir (Konvansiyon m. 1/1/a ve b). İlaveten bu hükmün amacı bakımından belirtmek gerekir ki, taraflardan birinin birden fazla iş yeri olması halinde sulh anlaşmasının yapıldığı sırada taraflarca bilinen veya öngörülen haller dikkate alınarak sulh anlaşmasıyla çözümlenen uyuşmazlıkla en sıkı ilişkiye sahip olan iş yeri dikkate alınacaktır (Konvansiyon m. 2/1/a; karş. 2002 tarihli Model Kanun m. 1/5/a ve 2018 tarihli Model Kanun m. 3/3/a). Bunun yanında, taraflardan biri herhangi bir iş yerine sahip değilse ilgili tarafın mutad meskeni iş yeri olarak kabul

10 Eunice Chua, 'Enforcement of International Mediated Settlement Agreements in Asia: A Path Towards Convergence' (2019) 15 (1) Asian International Arbitration Journal 1, 6 < papers.ssrn.com > Erişim Tarihi 27.01.2022.

11 Timothy Schnabel, 'The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-Border Recognition and Enforcement of Mediated Settlements' (2019) 19 (1) Pepperdine Dispute Resolution Law Journal 1, 22-23 < papers.ssrn.com > Erişim Tarihi 27.01.2022; Sibel Özel, 'Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Konvansiyonu' (2019) 25 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı 1190, 1197.

12 Mustafa Erkan, *Arabuluculuk ve Singapur Sözleşmesi* (On İki Levha 2020) 103.

13 Özel (n 11) 1196.

14 Erkan (n 12) 94.

15 "*Bu nedenle, sulh anlaşmasının taraflarının vatandaşlıklarının veya vatansızlıklarının herhangi bir önemi yoktur.*" Aysel Çelikel and B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (17th edn, Beta 2021) 856.

edilecektir (Konvansiyon m. 2/1/b; karş. 2002 tarihli Model Kanun m. 1/5/b ve 2018 tarihli Model Kanun m. 3/3/b).

Nihayet, dördüncü olarak, sulh anlaşması Konvansiyon'un açıkça kapsam dışında tuttuğu konulara ilişkin olmamalıdır. Konvansiyon m. 1/2 konu bakımından hangi uyuşmazlıkların kapsam dışında olduğunu düzenlenmektedir[16]. Bu hükme göre, taraflardan birinin (tüketici olarak) şahsı veya ailesi veya evi için yaptığı işlemlere ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için yapılan sulh anlaşmaları ile aile, miras ve iş hukukuna ilişkin olan sulh anlaşmalarına Konvansiyon uygulanmayacaktır. İlmi içtihatlarda bu konuların Konvansiyon'un kapsamı dışında tutulma sebebinin, belirtilen istisnaların ulusal hukuklarda yer alan kamu düzenine ilişkin olan veya müdahaleci normlarla çatışacağı düşüncesi olduğu ifade edilmektedir[17], [18].

Diğer taraftan, Konvansiyon m. 1/3'e göre mahkemece tasdik edilen veya mahkeme yargılaması sırasında yapılan ve mahkemenin bulunduğu devlette mahkeme kararı olarak yerine getirilen sulh anlaşmaları; hakem kararı olarak kaydedilen ve yerine getirilen sulh anlaşmaları Konvansiyon'un uygulama alanı dışındadır. İlmi içtihatlarda bu düzenlemenin esas sebebinin mahkeme/hakem kararı haline gelmiş bir sulh anlaşmasının artık tanıma/tenfiz hükümlerine göre hukuki sonuç doğuracak olması gösterilmektedir[19]. İlaveten, Konvansiyon'un amacının milletlerarası ticari arabuluculuk yoluyla neticelenen sulh anlaşmalarının icrası ve bunlara kesin delil etkisi sağlamak olduğu dikkate alındığında, Konvansiyon'un bu tamamlayıcı niteliğinin belirtilen sebep ile bağdaştığı da ifade edilmektedir[20]. Burada özetlenen görüşlere genel olarak katılmakla beraber, Türk mahkemeleri tarafından icra edilebilirlik şerhi verilen/ilam niteliğinde belge sayılan sulh anlaşmalarının hukuki durumunun Konvansiyon kapsamında ayrıca tartışılması gerektiği fikrindeyim. Bu konu aşağıda [bkz. (III)(A)] ayrıntılı olarak ele anılacaktır.

### B. Sulh Anlaşmalarını Yerine Getirme Yükümlülüğü ve Hukuki Yollara Başvuru

Konvansiyon'a taraf devletler, kendi usul kuralları ve Konvansiyon'da yer alan şartlarla sulh anlaşmasını yerine getirirler (Konvansiyon m. 3/1). Başka bir ifade ile, Konvansiyon'da sulh anlaşmalarının yerine getirilmesi usulü ilgili taraf devletin kendi kurallarına, yani *lex fori*'ye tabi kılınmıştır.

16 Erkan (n 12) 121-122.

17 Nuray Ekşi, 'Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (Singapur Konvansiyonu)' (2020) 9 (1) Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi 27, 66; Edna Sussman, 'The Singapore Convention Promoting the Enforcement and Recognition of International Mediated Settlement Agreements' (2018) (3) ICC Dispute Resolution Bulletin 42, 50 < sussmanadr.com > Erişim Tarihi 27.01.2022.

18 Bu hükmün kaleme alınmasında Çalışma Grubu tarafından gözetilen hususlar ve tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erkan (n 12) 122 vd.

19 Özel (n 11) 1198.

20 Erkan (n 12) 131; Çelikel and Erdem (n 15) 858.

Belirtelim ki, Konvansiyon kapsamındaki sulh anlaşmalarının konusu belirli bir miktar para alacağının ödenmesi olabileceği gibi para alacağı dışında kalan başka konular da olabilir. Her ne kadar Konvansiyon'un hazırlık çalışmaları sırasında sulh anlaşmalarının konusunun sadece para alacakları ile sınırlandırılması teklif edilmiş ise de bu kabul görmemiştir[21].

Bu bağlamda sulh anlaşmalarını "yerine getirme" yükümlülüğünün -kanaatimce halihazırda mevzuatta kullanılan teknik anlamlarından bağımsız ve kendine özgü bir biçimde- tenfizin yanında tanımayı da içerdiğini ifade etmek gerekir[22]. Mesela, Konvansiyon'da "tanıma" kavramına yer verilmemekte ancak Konvansiyon m. 3/2'de tanımanın içeriğine sonuç bağlanmaktadır[23]: "*Sulh anlaşmasıyla halihazırda çözülmüş olan bir hususta bir tarafın iddiası üzerine uyuşmazlık ortaya çıkarsa, Konvansiyon'a taraf olan bir devlet, söz konusu hususun zaten çözümlenmiş olduğunu kendi usul kuralları ve Konvansiyon'da yer alan şartlara uygun olarak ispatlaması için diğer tarafın, sulh anlaşmasını dayanak göstermesine izin verir.*"

Ayrıca, Konvansiyon'da teknik anlamı ile tenfiz kavramı da tercih edilmemiştir. Taraf devlet bakımından "yerine getirme/talebin kabulü" (*to enforce/to grant relief*); sulh anlaşmasının ilgili tarafı bakımından ise "talep/hukuki yola başvuru" (*relief; relief is sought*) şeklindeki ifadeler Konvansiyon metninde yer almaktadır[24], [25]. Bu durumun sebebinin Konvansiyon görüşmelerine katılan Avrupa Birliği [ve üye ülke] temsilcilerinin, sulh anlaşmasının tanınması veya tenfizi halinde bunun kesin hüküm etkisine sahip olmayacağı, böyle bir olanağın sadece mahkeme kararları açısından geçerli olduğu şeklindeki karşıt görüşleri olduğu belirtilmektedir[26]. Gerçekten de çeşitli Çalışma Grubu toplantılarında Avrupa Birliği ve/veya üye ülke temsilcilerinin bu hususu dile getirdikleri görülmektedir[27]. Mesela, (2) No.lu Çalışma Grubu'nun (Tahkim ve Uzlaştırma) 08.09.2015 tarihli toplantısında (63. oturum) İsveç temsilcisi sulh anlaşmalarının sadece bir sözleşme olduğunu ve bunların teknik manada tanıma/tenfize elverişli olmadığını vurgulamıştır[28]. Bir başka örnek olarak, (2) No.lu Çalışma

21 Ekşi (n 17) 60.

22 Özel (n 11) 1199.

23 Eunice Chua, 'The Singapore Convention on Mediation - A Brighter Future for Asian Dispute Resolution' (2019) (1) Asian Journal of International Law 1, 4 < papers.ssrn.com > Erişim Tarihi 27.01.2022; Shou Yu Chong and Felix Steffek, 'Enforcement of International Settlement Agreements Resulting from Mediation under the Singapore Convention - Private International Law Issues in Perspective' (2019) (31) Singapore Academy of Law Journal, Special Issue 448, 465-466 < ink.library.smu.edu.sg > Erişim Tarihi 27.01.2022.

24 Bu tespit Konvansiyon'un orijinal İngilizce metni ile Resmi Gazete'de yayımlanan resmi Türkçe metnin karşılaştırılması ile yapılmıştır.

25 Her ne kadar ilk imzaya açıldığı tarihte Konvansiyon'a yoğun bir ilgi gösterilmiş olsa da aradan geçen üç yıl içinde Konvansiyon'a ilişkin depozit belgelerinin sadece 9 ülke tarafından sunulmuş olması söz konusu belirsizliğin bir sonucu mudur sorusunu da akla getirmektedir.

26 Ekşi (n 17) 70-71.

27 Bu konuda başka Çalışma Grubu tartışma örnekleri ve değerlendirmeler için bkz. Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü* (5th edn, Yetkin 2022) 902 vd.

28 Bkz. United Nations Commission on International Trade Law, Audio Recordings, 63rd session, Working Group II (Arbitration and Conciliation) 08 September 2015, Vienna, 09:30:00-12:30:00 < uncitral.un.org/en/audio > Erişim Tarihi 23.04.2022. Avrupa Birliği temsilcisinin konuşma başlangıç saati: 10:38:12.

Grubu'nun (Tahkim ve Uzlaştırma) 02.04.2016 tarihli toplantısında (64. oturum) Avrupa Birliği temsilcisi, daha önceki toplantılarda da belirttikleri üzere metinde yer alan tanıma ibaresine karşı olduklarını, bu hususun mahkeme veya hakem kararları bakımından bir anlam taşıdığını ve sulh anlaşmalarının kesin hükmün olumsuz etkisini haiz olmayacağını ifade etmiştir[29]. Yabancı bir mahkeme kararı, tanıma/tenfiz şartlarını taşıdığının mahkeme tarafından tespit edilmesi ve bu kararının kesinleşmesi kaydıyla, kesin hüküm etkisine sahip olur (5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun[30] ("MÖHUK") m. 58/1, 59). Bu durumda aynı uyuşmazlık artık tekrar yargılamaya konu edilemez (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu[31] ("HMK") m. 114/1/i, 303/1). Aralarındaki uyuşmazlığın devlet mahkemesi tarafından çözümlenerek hükme bağlanmasından sarfınazar etmiş ve bu konuda hakem heyetine başvurmak konusunda anlaşmış taraflar hakkında verilen yabancı hakem kararları hakkında da benzer bir tespitin yapılması mümkündür[32]. Bu açıklamaya göre, bağlayıcı karar verme yetkisini haiz üçüncü kişilerin katıldığı uyuşmazlık çözüm yöntemleri için öngörülen tanıma/tenfiz müessesesinin taşıdığı teknik anlam karşısında[33], kanaatimce, özünde iletişim teknikleri kullanarak taraflar arasında uyuşmazlık çözümü için efektif bir müzakere ortamı sağlayan/bunu yönlendiren[34] ve fakat herhangi bir bağlayıcı karar alma yetkisi bulunmayan arabulucunun katıldığı ve neticesinde taraflar arasında alelade bir sözleşmenin akdedilmesiyle sonuçlanan prosedürün tabi olacağı rejimin farklı bir terim ile nitelendirilmesi isabetli olmuştur. İlaveten, Konvansiyon'da bu konuda yapılan tercihin, kesin hükmün olumsuz etkisinin müşterek hukuk (*common law*) sistemine kıyasla daha sert uygulandığı[35] Roma-Cermen hukuk sistemi dikkate alınarak yapılmış olmasının da bu sisteme dahil ülkelerin Konvansiyon'a katılımını arttıracağı ve Konvansiyon'un yaygınlaşmasına hizmet edeceği kanısındayım.

Konvansiyon kapsamındaki bir sulh anlaşmasının yerine getirilmesi amacıyla taraf devlet nezdinde hukuki yollara başvurulduğunda bazı şekli şartların tamam olması gerekir[36].

Bunlardan birincisi, arabuluculuk sonunda yapılan sulh anlaşmasının yazılı/içeriğinin kayıt altına alınmış şekilde yapılmasıdır (Konvansiyon m. 1/1). Yazılı

29 Bkz. United Nations Commission on International Trade Law, Audio Recordings, 64th session, Working Group II (Arbitration and Conciliation) 04 February 2016, New York, 10:00:00-13:00:00 < uncitral.un.org/en/audio > Erişim Tarihi 23.04.2022. Avrupa Birliği temsilcisinin konuşma başlangıç saati: 12:33:51.

30 Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi: 27.11.2007, RG 12.12.2007/26728.

31 Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Kanun Numarası: 6100, Kabul Tarihi: 12.01.2011, RG 04.02.2011/27836.

32 Cemal Şanlı, Emre Esen and İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (7th edn, Beta 2019) 683, 707.

33 Yabancılık unsuru taşıyan arabuluculuk anlaşma belgelerinin tenfiz edilemeyeceği hakkındaki Yargıtay kararları için bkz. Özbek (n 27) 868-869'daki kararlar: Yargıtay 11 HD, 13151/2168, 29.02.2016; Yargıtay 11 HD, 3853/982, 11.02.2019.

34 Seda Özmumcu, *Arabuluculuk Modelleri* (On İki Levha 2021) 291.

35 Işıl Özkan and Uğur Tütüncübaşı, *Uluslararası Usul Hukuku* (Adalet 2017) 28 vd.; Ali Cem Budak, 'Res Judicata in Civil Proceedings in Common Law and Civilian Systems with Special Reference to Turkish and English Law' (1992) 11 (3) Civil Justice Quarterly 261, 261 vd.

36 Özel (n 11) 1199-1200.

olma unsuru Konvansiyon m. 2/2'de şöyle tarif edilmiştir: "*Sulh anlaşması, içeriğinin herhangi bir şekilde kayda alınması halinde yazılı olarak yapılmış sayılır. Elektronik ortamda yapılan sulh anlaşmasının yazılı olması şartı, içeriğindeki bilginin sonraki başvurular için kullanılacak şekilde erişilebilir olması halinde yerine getirilmiş sayılır.*" Bu düzenleme şekline göre sulh anlaşmasının elektronik posta teatisi biçimde yapılmasının mümkün olduğunu ifade etmek gerekir[37]. Bu durumun da bir sonucu olmak üzere arabuluculuk belgesinin tek bir dokümanda düzenlenme zorunluluğu bulunmamaktadır[38].

İkinci şart, sulh anlaşmasının taraflarca imzalanmış olmasıdır (Konvansiyon m. 4/1/a). Söz konusu düzenlemenin amacı yerine getirme kararı verecek ilgili ülkenin yetkili makamına sulh anlaşmasının içeriğini ve taraflarının kimliğini tespit etmek imkanı sağlamaktır[39]. Ayrıca belirtmek gerekir ki, ilmi içtihatlarda haklı olarak sadece tarafların temsilcilerinin imzalarının bulunması da yeterli olarak görülmektedir[40]. Nihayet, Konvansiyon'un, m. 4/2'deki koşulların sağlanması kaydıyla, elektronik iletişim açısından imza şartının sağlanmasına cevaz verdiği de ifade edilmelidir.

Üçüncü şart ise, sulh anlaşmasının arabuluculuk neticesinde yapıldığının ispat edilmesi gerekir. Konvansiyon m. 4/1/b'de bu hususu ispata yönelik deliller örnek kabilinden sayılmıştır. Bu hükme göre sulh anlaşması üzerindeki arabulucunun imzası; arabuluculuğun yapıldığına ilişkin arabulucu tarafından imzalanan belge; arabuluculuğun bünyesinde yapıldığı kurum tarafından düzenlenen belge veya bu belirtilenlerin yokluğu halinde, yetkili makamca kabul edilebilir herhangi bir delil sulh anlaşmasının arabuluculuk neticesinde yapıldığına ilişkin ispat vasıtası olarak kullanılabilir[41].

Bu arada belirtmek gerekir ki, Konvansiyon'da sulh anlaşmalarının yerine getirilmesi usulünün nasıl olacağı ve bu konuda yetkili makamın kim olacağı konusu taraf devletlerin iç hukuklarına bırakılmıştır. Başka bir ifadeyle, Konvansiyon m. 3/1, taraf devletlerin Konvansiyon kapsamındaki sulh anlaşmalarını kendi usul kuralları ve Konvansiyon'da yer alan şartlar uyarınca yerine getireceklerini hükme bağlayarak yerine getirme prosedürünün belirlenmesini milli hukuklara havale etmiştir. MÖHUK m. 1/2'nin milletlerarası sözleşme hükümlerini saklı tutması sebebiyle Konvansiyon'un yürürlüğü için bir kanun değişikliği yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Ancak, bu Konvansiyon'un somut olaylarda efektif bir biçimde uygulanabilmesi için -Konvansiyon'un Türkiye bakımından 11.04.2022 tarihinde yürürlük kazanacağı da dikkate alındığında- prosedüre ilişkin düzenlemelerin bir an

37 Özel (n 11) 1199; Erkan (n 12) 152.

38 Arabuluculuk belgesinin tek bir dokümanda düzenlenip düzenlenmemesi gerektiği yönünde Çalışma Grubu toplantılarında yapılan tartışmalar için bkz. Erkan (n 12) 153 vd.; Özbek (n 27) 886-887.

39 Özbek (n 27) 889.

40 Özel (n 11) 1200; Schnabel (n 11) 29.

41 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Özbek (n 27) 890 vd.

önce yapılmasında büyük fayda olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu[42] ("HUAK") m. 18/2'de halihazırda öngörülmüş olan icra edilebilirlik şerhi prosedürünün bir benzerinin HUAK veya MÖHUK'a ilave edilmesi ve ardından yerine getirme usulünün 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun[43] ("İİK") ilamların icrası hakkındaki hükümlerine göre (İİK m. 24 vd.) yürütülmesi düşünülebilir[44].

### C. Hukuki Yollara Başvurunun Reddi Sebepleri

Sulh anlaşmasının yerine getirilmesi için hukuki yollara başvurması halinde, taraf devlet yetkili makamı, aleyhine başvurulan tarafın istemi ve Konvansiyon m. 5/1'de sayılı durumlardan birini ispatlaması kaydıyla yapılan başvuruyu reddedebilir. İspata konu hususlar Konvansiyon'da şu şekilde sayılmıştır[45]: (a) sulh anlaşmasının taraflarından birinin ehliyetsiz olması; (b) dayanılan sulh anlaşmasının taraflarca tabi kılındığı hukuka veya taraflarca tabi kılınan bir hukuk yoksa 4. madde uyarınca talebin yapıldığı yetkili makamın ait olduğu devletin hukukuna göre sulh anlaşmasının geçersiz ve hükümsüz olması veya işlerlik kazanmamış olması veya ifa edilebilir olmaması; hükümlerine göre bağlayıcı veya nihai olmaması veya sonradan tadil edilmesi; (c) sulh anlaşmasına konu borcun ifa edilmiş olması veya açık veya anlaşılabilir olmaması; (d) talebin kabul edilmesinin sulh anlaşmasının hükümlerine aykırı olması; (e) arabulucuya veya arabuluculuğa uygulanabilir standartların arabulucu tarafından ciddi şekilde ihlal edilmesi ve bu ihlal olmasaydı söz konusu tarafın sulh anlaşmasını yapmayacak olması veya (f) arabulucunun tarafsızlığına veya bağımsızlığına ilişkin haklı şüphe uyandıracak durumları arabulucunun, taraflara ifşa etmemesi ve bu ifşayı yapmamasının taraf üzerinde önemli veya haksız bir etki oluşturması öyle ki, bu kusur olmasaydı söz konusu tarafın sulh anlaşmasını yapmayacak olması.

---

42 Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, Kanun Numarası: 6325, Kabul Tarihi: 07.06.2012, RG 22.06.2012/28331.

43 İcra ve İflas Kanunu, Kanun Numarası: 2004, Kabul Tarihi: 09.06.1932, RG 19.06.1932/2128.

44 İlmi içtihatlarda -Konvansiyon kapsamından bağımsız olmak üzere- HUAK m. 1/2'de yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar da kanun kapsamında sayılmasına rağmen yabancı arabuluculuk kararlarının ne şekilde icra edilmesi gerektiğine ilişkin bir düzenlemenin bulunmadığı, bu bağlamda iki görüşün ileri sürülebileceği, birinci ihtimalde ilam niteliğini haiz yabancı sulh anlaşmasının adi sulh sözleşmesi olarak düşünülebileceği ve bu haliyle icra edilebileceği; ikinci ihtimalde ise bu anlaşmalarının ilam niteliği ön plana çıkarılarak tanıma/tenfizin ileri sürülebileceği, bu konuda HUAK içinde tanıma/tenfize özel olarak yer verilip MÖHUK kurallarına atıf yapılabileceği veyahut arabuluculuk kararlarının tanıma/tenfizi ile ilgili MÖHUK'a ekleme yapılabileceği ifade edilmiştir. Bkz. Hatice Selin Pürselim, 'Yabancılık İçeren Arabuluculuk Usulü ve Bağlayıcılığı Hakkında Düşünceler' (2014) 20 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 3, 4, 16 < openaccess.marmara.edu.tr > Erişim Tarihi 23.04.2022. Kanaatimce bu görüş iki açıdan değerlendirilmelidir. İlk olarak, eğer yabancılık unsuru içeren bir sulh anlaşması, yargılama hukuku ilke ve güvencelerine uygun bir prosedür neticesinde ortaya çıkmış ve "mahkeme hükmü/kararı" olarak nitelendirilebilecek bir nitelik taşıyorsa, yani gerçek anlamıyla bir ilamsa, bu ilam herhangi bir mevzuat düzenlemesine ihtiyaç olmaksızın MÖHUK'ta yer alan tanıma/tenfiz hükümlerinin tatbik edilmesi suretiyle yerine getirilebilir. Eğer "mahkeme hükmü/kararı", yani gerçek anlamıyla bir ilam değilse, bu durumda adi bir sulh sözleşmesi olarak değerlendirilmesi ve buna göre icra edilmesi görüşü daha isabetli olacaktır. İkinci olarak ise, Konvansiyon kapsamındaki bir sulh anlaşmasının niteliği itibariyle "yerine getirilmesine ilişkin hüküm ve koşulları milletlerarası sözleşmeyle düzenlenmiş" alelade bir sözleşme olması sebebiyle, Konvansiyon uyarınca taraf devletlerin inisiyatifine bırakılmış yerine getirme prosedürünün düzenlemeye muhtaç olduğu aşikardır.

45 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Özel (n 11) 1200 vd.; Ekşi (n 17) 75 vd.; Erkan (n 12) 181 vd.; Özbek (n 27) 906 vd.

Öte yandan, hukuki yola başvurunun yapıldığı taraf devlet yetkili makamı da talebin, başvurulan devletin kamu düzenine aykırı olduğunu veya uyuşmazlık konusunun başvurulan devletin hukukuna göre arabuluculuk yoluyla çözümüne elverişli olmadığını tespit ederse yapılan başvuruyu reddedebilir (Konvansiyon m. 5/2).

**D. Konvansiyon Uygulamasına İlişkin Özet Tablo**

| **Konvansiyon Kapsamına Giren Sulh Anlaşmaları** | **Taraf Devlet Nezdinde Hukuki Yollara Başvurabilmek için Gerekli Şekli Şartlar** | **Hukuki Yollara Başvurunun Reddi Sebepleri** |
|---|---|---|
| **1.** Ticari bir uyuşmazlığın bulunması.<br>**2.** Uyuşmazlığın arabuluculuk neticesinde sulh anlaşmasına bağlanması.<br>**3.** Sulh anlaşmasının yapıldığı sırada uyuşmazlığın milletlerarası nitelik taşıması.<br>- Sulh anlaşmasının en az iki tarafının iş yerlerinin farklı devletlerde olmalıdır.<br>- Sulh anlaşmasının taraflarının iş yerlerinin bulunduğu devletin sulh anlaşmasından doğan borcun esaslı bir kısmının ifa edileceği devletten veya sulh anlaşmasının konusunun en sıkı ilişkili olduğu devletten farklı olmalıdır.<br>**4.** Sulh anlaşmasının Konvansiyon'un açıkça kapsam dışında tuttuğu konulara/hususlara ilişkin olmaması.<br>- Sulh anlaşmasının konusunun tüketici işlemi olmamalıdır.<br>- Sulh anlaşması aile, miras ve iş hukukuna ilişkin olmamalıdır.<br>- Sulh anlaşması, mahkeme tarafından tasdik edilen veya mahkeme yargılaması sırasında yapılan ve mahkemenin bulunduğu devlette mahkeme kararı olarak yerine getirilen bir sulh anlaşması olmamalıdır.<br>- Sulh anlaşması, hakem kararı olarak kaydedilen ve yerine getirilen bir sulh anlaşması olmamalıdır. | **1.** Sulh anlaşmasının yazılı/içeriğinin kayıt altına alınmış olması.<br>**2.** Sulh anlaşmasının taraflarca imza edilmesi.<br>**3.** Sulh anlaşmasının arabuluculuk neticesinde yapıldığının ispat edilmesi. | **A.** Aleyhine başvuru yapılan tarafın istemi üzerine ve aşağıdaki hususlardan birinin ispatlanması kaydıyla:<br>**1.** Ehliyetsizlik,<br>**2.** Sulh anlaşmasının hükümsüz/işlerlik kazanmamış/ifa edilemez olması,<br>**3.** Sulh anlaşmasının bağlayıcı veya nihai olmaması,<br>**4.** Dayanılan sulh anlaşmasının sonradan tadil edilmiş olması,<br>**5.** Sulh anlaşmasına konu borcun ifa edilmiş olması,<br>**6.** Sulh anlaşmasına konu borcun açık veya anlaşılabilir olmaması,<br>**7.** Talebin kabul edilmesinin sulh anlaşmasının hükümlerine aykırı olması,<br>**8.** Arabulucu standartlarının ciddi şekilde ihlali,<br>**9.** Arabuluculuğun tarafsızlık ve bağımsızlığının ihlali.<br>**B.** Taraf devlet yetkili makamının re'sen tespiti:<br>**1.** Kamu düzenine aykırılık,<br>**2.** Uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişli olmaması. |

## III. Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Bakımından Tespit ve Değerlendirmeler

### A. Türk Hukukuna Göre Yürütülen Arabuluculuk Faaliyetleri Neticesinde Düzenlenen Sulh Anlaşmalarının Konvansiyon'un Uygulama Alanına Girip Girmediği

Yabancılık unsuru taşıyanlar da dahil olmak üzere, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarında (aile içi şiddet iddiası içerenler hariç olmak üzere) arabuluculuk prosedürü HUAK'a göre yürütülür (HUAK m. 1/2). Konvansiyon'da yer alan arabuluculuk tanımında (Konvansiyon m. 2/3) "yürütülen usulün" bir kriter olarak gözetilmeyeceği açıkça belirtildiğinden, HUAK'ta öngörülen usul neticesinde yapılan bir sulh anlaşmasının, diğer şartları karşılaması halinde, Konvansiyon'un uygulama alanı içinde sayılacağından şüphe duyulmamalıdır.

HUAK m. 18/1'de arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaşması halinde bir anlaşma belgesinin düzenlenebileceği ve bunun taraflar ve arabulucu tarafından imzalanacağı hükme bağlanmıştır. Taraflar bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin mahkemeden şerh verilmesini talep edebilirler. İcra edilebilirlik şerhi taşıyan bu anlaşma belgesi ilam niteliğinde belge sayılır (HUAK m. 18/2). Bunun yanında, anlaşma belgesi taraflar ve arabulucunun yanında avukatlar tarafından da imzalanır ise, anlaşma belgesi bu durumda icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılır (HUAK m. 18/4).

İlmi içtihatlarda yer alan bir görüşte, HUAK m. 18/2 ve 4 uyarınca yapılan sulh anlaşmalarının, mahkeme ilamı niteliğinde belge sayılacakları için, Konvansiyon'un kapsamı dışında kalacağı, HUAK m. 18/2 uyarınca sulh anlaşması için icra edilebilirlik şerhi alınmaması halinde ise söz konusu sulh anlaşmasının yapıldığı anda milletlerarası nitelik taşıması ve ticari uyuşmazlıklara ilişkin olması kaydıyla Konvansiyon'un uygulama alanı içine gireceği ifade edilmiştir[46]. Bu görüş başka yazarlar tarafından da savunulmaktadır[47].

Arap diline ait ve sözlük anlamı "bildirme, anlatma" olan[48] "ilam" kelimesi, bir hukuk terimi olarak sözlüklerde şöyle tanımlanmaktadır:

> "([Istılahta] hakim huzurunda cereyan eden muhakemeyi, yani tarafların iddia ve cevaplariyle dermeyan ettikleri delilleri ve esbabı mucibesiyle hükmü muhtevi olan varakaya denir. Buna ilam denilmesi icra makamlarına hitaben yazılması itibariyledir.[49]"

> "(…) kadı'nın herhangi bir sorun hakkında yaptığı soruşturmanın kendi imzası altında ilgili yere bildirilmesi veya sorulan soruya cevap vermesi.[50]"

46 Ekşi (n 17) 68.

47 Bkz. Erkan (n 12) 139; Özel (n 11) 1198-1199; Özbek (n 27) 899.

48 Şükrü Akalın [ve başk.], *Türkçe Sözlük* (11th edn, Türk Dil Kurumu 2011) 1171.

49 *Türk Hukuk Lûgatı* (4th edn, Başbakanlık Basımevi 1998) 158; Mustafa Nihat Özön, *Osmanlıca Türkçe Sözlük* (8th edn, İnkilap Kitabevi 1997) 370.

50 Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü* (9th edn, Yetkin 2005) 541.

HMK m. 301/2 de ilamı, yukarıdaki tanımlar ile uyumlu olarak, taraflardan her birine verilen hüküm nüshası olarak tanımlanmaktadır[51]. Söz konusu bu belge, İİK'nın ilamların icrası hakkındaki hükümlerine göre (İİK m. 24 vd.) cebri icraya konu edilir[52].

Bunun yanında İİK m. 38'de (ve İİK'nın diğer ilgili hükümleri ile diğer özel kanunlarda yer alan) bazı belgelerin "ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabi" olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar madde başlığında "ilam mahiyetini haiz belgeler" ifadesi yer alsa da bu belgelerin, özünde, ilamlar ile tek ortak noktası cebri icra hukuku bakımından aynı prosedüre tabi tutulmalarıdır[53]. Başka bir ifade ile kanun koyucunun "ilam mahiyetini haiz belgeler" şeklindeki nitelendirmesi bu belgeleri ilam yapmadığı gibi hukuki nitelik ve işlev bakımından da ilam ile denk tutulmalarına imkan sağlamaz[54]. Mesela, ilamların maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesi mümkün iken söz konusu diğer belgelerin böyle bir etkisi bulunmamaktadır[55], hatta bu belgelere yönelik menfi tespit davası açmak dahi mümkündür[56]; ilama dayanan bir alacak için ihtiyati haciz talep edildiğinde teminat gösterilmesi zorunlu değil iken (İİK m. 259/2), söz konusu diğer belgeler bakımından teminat gösterilmesine gerek olup olmadığını mahkeme takdir eder (İİK m. 259/3).

Başka bir anlatımla, "ilam" lafzı kanunlarda bazen geniş manada kullanılarak mahkeme hükmünü belirtmek üzere (mesela, HMK m. 85/1/ç) kullanılır. Teknik anlamıyla "hüküm" ise bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hukuki uyuşmazlıkların, yargılama hukuku usul, ilke ve güvenceleri çerçevesinde ve soyut hukuk kurallarının uygulanması suretiyle kesin bir biçimde çözüme kavuşturulması faaliyeti sonucunda verilen esasa ilişkin nihai kararı ifade eder[57]. Bu açıklama uyarınca, çekişmesiz bir yargı işi neticesinde HUAK m. 18/2'ye göre arabuluculuk belgesine mahkemeden icra edilebilirlik şerhi alındığı durumda, bu belgenin ne ilam/mahkeme hükmü olduğu ne niteliği kuvvetlenmek suretiyle ilam/mahkeme hükmü vasfı kazandığı

51 1086 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 392'de aynı içeriği haizdir: "*Karar tahrir ve imza olunduktan sonra suretleri bir hafta içinde başkatip tarafından iki taraftan her birine makbuz mukabilinde verilir ve bir nüshası da dosyasında hıfzolunur. Suretler asılları gibi imza olunmakla beraber bunlara mahkemenin mührü vazedilmek lazımdır. İki taraftan her birine verilen suretler ilamdır.*"

52 İlama dayalı bir alacağın ilamsız takip konusu yapılamayacağı hakkındaki içtihadı birleştirme kararı için bkz. Yargıtay İBHGK, 2/3, 26.05.2017 (RG 21.7.2017/30130).

53 Süha Tanrıver, *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi* (Yetkin 1996) 83: "*İlamların yanı sıra, ilam niteliğinde belgelerin de ilamlı icra takibine konu kılınması, bu takip türünün uygulama alanını genişlemesine ve onun etkin bir işlerliğe sahip olmasına neden olmuştur. (…) Kanun koyucu, ilam niteliğinde belgeleri sadece icra edilebilirlik açısından ilamlarla aynı rejime tabi tutmuştur. Nitekim, hükümet gerekçesinde de, bu duruma açıkça işaret edilmiştir. Bu hal ise, ilamlarla, ilam niteliğinde belgelerin hukuki nitelik ve gördükleri işlev açısından birbirinden farklı olduklarını açıkça ortaya koyar.*"

54 Mustafa Reşit Belgesay, *İcra ve İflas Kanunu'nun Değişen Maddeler Şerhi* (Fakülteler Matbaası 1966) 27: "*Maddenin metninde yazılı vesikalar icra bakımından ilam mahiyetindedir, fakat kaziyei muhkeme hakikat sayılarak yeni bir kararla değiştirilemiyeceği bakımından bu mahiyette değildir.*"

55 Tanrıver (n 53) 83.

56 Erhan Fırat, *Özel Kanunlarda Düzenlenen İlâm Niteliğinde Belgeler* (Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 2015) 29 < tez.yok.gov.tr > Erişim Tarihi 27.01.2022.

57 Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt 1* (4th edn, Yetkin 2021) 73-74, 1118-1119.

ne de ilam/mahkeme hükmü ile denk hale geldiği söylenebilir[58]. Bu sebeple, HUAK m. 18/2'de yer alan "Bu şerhi içeren anlaşma, ilam niteliğinde belge sayılır." cümlesindeki "ilam" ibaresi bütün yönleriyle bir mahkeme hükmü şeklinde düşünülmemelidir. Kanaatimce, söz konusu cümlenin -belirtilen ibare dikkate alınarak- "Bu şerhi içeren anlaşma, İİK m. 24 vd.'nda yer alan ilamların icrası hükümlerine göre cebri icraya konu edilir." biçiminde anlaşılması uygun olacaktır. İlaveten, bu tarz bir yaklaşımın hukuki müesseselerin mahiyetleri ile de uyumlu olduğu düşüncesindeyim. Mesela, İİK m. 38'de "para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri" de ilam niteliğinde belgeler içerisinde sayılmasına rağmen bu belgenin Konvansiyon'da yer alan ifade ile "mahkeme kararı olarak yerine getirilen" bir belge olarak değerlendirilemeyeceği açıktır.

Netice olarak, HUAK kapsamında yapılan bir sulh anlaşmasının gerek icra edilebilirlik şerhi alındıktan sonra (HUAK m. 18/2) gerekse doğrudan kanun hükmü gereği (HUAK m. 18/4) ilam niteliğinde belge olarak nitelendirilmesinin, bu belgeyi, Konvansiyon'un uygulama alanından çıkarmadığı görüşündeyim. Çünkü, Konvansiyon m. 1/3/a'ya göre bir sulh anlaşmasının Konvansiyon'un kapsamı dışında sayılabilmesi için (i) mahkeme tarafından tasdik edilmesi veya mahkeme yargılaması sırasında yapılması "ve" (ii) mahkemenin bulunduğu devlette mahkeme kararı olarak yerine getirilmesi şeklindeki iki şartı birlikte taşıması gerekmektedir. İzah edildiği üzere, HUAK m. 18/2 gereği icra edilebilirlik şerhi taşıyan sulh anlaşmaları bir mahkeme kararı olarak yerine getirilmemekte, sadece mahkeme kararlarının icrasına ilişkin prosedüre tabi tutulmaktadır. Bu hukuki duruma göre Konvansiyon m. 1/3/a'da yer alan şartlardan ikincisinin sağlandığından bahsedilemez. HUAK m. 18/4 bağlamında ise her iki şartın da mevcut olmadığından bahsetmek gerekir. Nihayetinde HUAK uyarınca yapılan bir sulh anlaşması, Konvansiyon'daki diğer şartları sağlıyorsa, Türkiye'de ilamlı icra hükümlerine göre yerine getirilebilmeli ve aynı zamanda Konvansiyon'a taraf diğer devletlerde de bu anlaşmanın yerine getirilmesine yönelik hukuki yollara başvurulması mümkün olmalıdır (Konvansiyon m. 3/1).

Belirtelim ki Konvansiyon'a ilişkin resmi internet sitesinde aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

> "6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (Arabuluculuk Kanunu) hükümlerine göre yürütülen bir arabuluculuk neticesinde yapılan sulh anlaşması Arabuluculuk Kanunu madde 18'e göre bir hüküm belgesidir [ilam niteliğinde belgedir[59]] ve dolayısıyla

58 Aynı yönde tespitler için bkz. Faruk Kerem Giray, 'Tenfize İlişkin Üç Soru: Tenfize Konu Yabancı İlâmın Hukuk Devletinden Sadır Olması Gerekir Mi? Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşması Tenfiz Edilebilir Mi? Yabancı Mahkemeden Sadır Ödeme Emri Kararı Tenfiz Edilebilir Mi?', (2019) 39(2), Public and Private International Law Bulletin 609, 631-632 < dergipark.org.tr > Erişim Tarihi 23.04.2022; Faruk Kerem Giray, 'Arabuluculuk Kanunu'nun Uygulamasında Karşılaşılabilecek Sorunlar', in Ceyda Süral and Ekin Ömeroğlu (eds), *Türkiye'de Arabuluculuk Nasıl Etkin ve Başarılı Bir Hale Gelir?* (Seçkin 2015) 117, 121.

59 Çeviri notu: Orijinal metinde "hüküm belgesi" olarak tercüme edilebilecek "*judgment document*" ifadesi kullanılmaktadır. HUAK m. 18/2 uyarınca bu ifadenin "ilam niteliğinde belgedir" şeklinde anlaşılması gerekir. Hatta, "ilamların icrası prosedürüne konu edilebilecek bir belgedir" biçimde anlaşılması daha da doğru olacaktır.

> Türkiye'de icra edilebilir. Taraflar anlaşmayı icra mahkemesine [sulh mahkemesine[60]] sunabilir ve icra edilmesine ilişkin bir şerh verilmesini talep edebilir.
>
> Arabuluculuk Kanunu hükümleri kapsamında yapılmayan bir arabuluculuk neticesinde Türkiye'de akdedilen bir sulh anlaşması Konvansiyon hükümlerine tabi olabilir.[61]"

Bir hukuk politikası olarak arabuluculuğun yaygınlaştırılması amacıyla (ülke içinde ve dışında) halihazırda gösterilen yoğun çabalar dikkate alındığında, Konvansiyon'un resmi internet sitesinde yer alan bilgi başta gelmek üzere bu yanlış anlaşılmanın giderilmesi gerektiği düşüncesindeyim.

Öte yandan, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu[62] ("AvK") m. 35/A'da avukatlara dava açılmadan veya dava açılmış olup da henüz duruşma başlamadan önce kendilerine intikal eden iş ve davalarda, tarafların kendi iradeleriyle istem sonucu elde edebilecekleri konulara inhisar etmek kaydıyla, müvekkilleri ile birlikte karşı tarafı uzlaşmaya davet edebilme yetkisi verilmiştir. Bu hüküm uyarınca yapılacak toplantıda uzlaşma sağlanır, bu konuda kanuni şartları haiz bir tutanak düzenlenir ve bu tutanak avukatlar ile müvekkiller tarafından birlikte imzalanırsa, kanun koyucu bu tutanağın da ilam niteliğinde/ilamların icrasına ilişkin hükümler uyarınca icraya konulabilecek bir belge olduğunu kabul etmiştir.

Bilindiği üzere, avukat ile müvekkil arasındaki hukuki ilişkinin kaynağını, temelinde vekalet ilişkisi bulunan, avukatlık sözleşmesi (AvK m. 163) oluşturmaktadır[63]. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ("TBK")[64] ve AvK'da, avukatlık sözleşmesinde yer almasa bile, sözleşmenin tarafları için öngörülmüş bir takım hak, borç ve ödevler bulunmaktadır. Açıklanan konu özelinde ise avukatın müvekkiline karşı özen, sadakat ve talimatlara uyma ödevi olduğuna dikkat çekilmelidir. Daha açık bir ifadeyle avukat üstlendiği işi müvekkilinin haklı menfaatlerini gözeterek sadakat ve özenle yürütmek (TBK m. 506, AvK m. 34), müvekkilinin menfaati ile çatışan davranışlardan kaçınmak (AvK m. 38/1/b) ve müvekkilin açık talimatlarına uymak (TBK m. 505) ödevi altındadır[65]. Bu hukuki duruma göre, AvK m. 35/A kapsamında yürütülen uzlaştırma

60 Çeviri notu: Orijinal metinde "icra mahkemesi" olarak tercüme edilebilecek "*enforcement court*" ifadesi kullanılmaktadır. HUAK m. 18/2 uyarınca bu ifadenin "sulh mahkemesi [veya davanın görüldüğü mahkeme]" şeklinde anlaşılması gerekir.

61 Orijinal metin şu şekildedir: "*The settlement agreement reached as a result of a mediation carried out in accordance with the provisions of the Law on Mediation in Civil Disputes No. 6325 (the Mediation Law) is a judgment document according to Article 18 of the Mediation Law and can be executed in Turkey accordingly. Parties may submit the agreement to an enforcement court, and may demand for the issuance of a commentary regarding its enforceability. / The execution in Turkey of a settlement agreement reached as a result of a mediation that is not made within the scope of the provisions of the Mediation Law may be subject to the provisions of the Singapore Convention.*" Bkz. < singaporeconvention.org/jurisdictions/turkey > Erişim Tarihi 05.02.2021.

62 Avukatlık Kanunu, Kanun Numarası: 1136, Kabul Tarihi: 19.03.1969, RG 07.04.1969/13168.

63 Eylem Apaydın, 'Avukatlık Sözleşmesi' in Ali Cem Budak (ed.), *Avukatlık ve Noterlik Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021) 91, 91-92.

64 Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.01.2011, RG 04.02.2011/27836.

65 Varol Karaaslan, 'Avukatın Ödevleri' in Ali Cem Budak (ed.), *Avukatlık ve Noterlik Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021) 31, 64 vd.

sürecinde[66] tarafları temsil eden ve müvekkillerine karşı kanuni ödevleri bulunan avukatların[67] söz konusu prosedür bakımından üçüncü bir kişi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. İlaveten, AvK m. 35/A ile öngörülen uzlaştırma prosedürünün, avukatların belirli bir zaman dilimine kadar zemin hazırlayabilecekleri mahkeme dışı sulh anlaşmasına cebri icra hukuku açısından sonuç bağlayan bir usul olarak anlaşılması[68], başka bir ifade ile bir arabuluculuk faaliyeti olarak değerlendirilmemesi gerekir. Bu neticede AvK m. 35/A uyarınca yürütülen uzlaştırma prosedürünün, diğer şartlar sağlansa dahi, "arabuluculuk neticesinde sulh anlaşması yapılması" kriterini (Konvansiyon m. 1/1) sağlamaması sebebiyle Konvansiyon kapsamında değerlendirilemeyeceği kanaatindeyim[69].

Ayrıca belirtelim ki, ilmi içtihatlarda Konvansiyon kapsamında arabulucunun, arabuluculuk sürecini baştan sona yürütmesinin zorunlu olmadığı ve sürecin bir kısmını yürütmesinin dahi yeterli olduğu ifade edilmektedir[70]. Üçüncü kişi arabulucunun katılımı olmadan doğrudan doğruya taraflar ve avukatları tarafından yürütülen AvK m. 35/A prosedüründe, ilk davet bir taraf avukatından geliyor olsa da, kısa süreliğine dahi bir arabuluculuk faaliyeti yapıldığı sonucuna ulaşılamayacağı kanısındayım. Kaldı ki, yine ilmi içtihatlarda AvK m. 35/A uyarınca yürütülen prosedürün nitelik itibariyle "müzakere" ile örtüştüğü ve bu çerçevede tarafların bazen avukatlarıyla birlikte bazen de üçüncü bir kişi dahi eşlik etmeden ve avukatları olmaksızın bir araya gelerek görüşmeleri tamamladıkları/sonlandırdıkları da açıkça dile getirilmektedir[71], [72].

Konvansiyon hükümlerinin tatbiki için tarafların arabulucuya ne şekilde başvurduklarının bir önemi bulunmamaktadır. Yani, dava şartı olarak arabulucuya başvurulmasının zorunlu olduğu durumlar da (HUAK m. 18/A) Konvansiyon kapsamında değerlendirilebilir. Ancak ifade etmek gerekir ki, Konvansiyon m. 1/2 tüketici işlemleri ve iş hukukuna ilişkin sulh anlaşmalarını uygulama alanı dışında

66 Konvansiyon'da arabuluculuk kavramı uzlaştırmayı da kapsayacak biçimde bir şemsiye kavram olarak kullanılmaktadır. Bkz. Ekşi (n 17) 60-61; Schnabel (n 11) 15; Piotr Wojtowicz and Franco Gevaerd, 'A New Global ADR Star is Born: The Singapore Convention on Mediation' (2019) 37 (9) Alternatives 141, 142 < onlinelibrary.wiley.com > Erişim Tarihi 26.01.2022.

67 AvK m. 35/A uyarınca yürütülen prosedüründe avukatın rolü konusunda bkz. M. Serhat Sarısözen, *Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma* (Yetkin 2011) 133 vd.

68 Ali Cem Budak and Varol Karaaslan, 'Avukatın Hak ve Yetkileri' in Ali Cem Budak (ed.), *Avukatlık ve Noterlik Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021) 49 vd.

69 AvK m. 35/A uyarınca düzenlenen sulh anlaşmasının ilam niteliğinde belge olması sebebiyle Konvansiyon kapsamında sayılmayacağı yönündeki görüş için bkz. Ekşi (n 17) 68-69.

70 Ekşi (n 17) 61; Schnabel (n 11) 17; Ersin Erdoğan, 'Milletlerarası Arabuluculuk Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin BM Sözleşmesinin (Singapur Sözleşmesi) Değerlendirilmesi' in *Arabuluculuğun Geliştirilmesi Sempozyumu Ankara - 6-7 Aralık 2018* 189, 192.

71 Betül Azaklı Arslan, *Medeni Usul Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk* (Yetkin 2018) 61. Ayrıca bkz. Özbek (n 27) 1252.

72 Aksi yönde görüş için bkz. Seda Özmumcu, *Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış* (On İki Levha 2013) 266. Yazar, AvK m. 35/A ve Avukatlık Kanunu Yönetmeliği (RG 19.06.2002/24790) m. 16/2 hükmünün birlikte yorumlanması neticesinde burada yerine getirilen faaliyetin uzlaşma kurumundan daha da ileri geçen bir arabuluculuk faaliyeti şeklinde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Yukarıda yer verilen açıklamalar uyarınca bu görüşe katılmıyorum.

tutmaktadır. Bu durumda 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun[73] ("TKHK") m. 73/A ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu[74] ("İş MahK") m. 3 kapsamındaki arabuluculuk faaliyeti Konvansiyon uygulamasına dahil değildir. Ancak, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu[75] ("TTK") m. 5/A çerçevesinde konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri bakımından arabuluculuk neticesinde yapılan sulh anlaşmaları, şartları sağlıyor ise, Konvansiyon'un uygulama alanı içinde sayılacaktır[76].

Son olarak, HMK m. 313 vd.'nda düzenlenen mahkeme içi sulhlerin de değerlendirilmesi gerekir. [Mahkeme içi] sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir. (HMK m. 313/1). Böyle bir sözleşme yapıldığı zaman dava sona erer. Bu durumda mahkeme, taraflar sulh sözleşmesine göre karar verilmesini isterse "sulh sözleşmesine göre"; sulh sözleşmesine göre karar verilmesini istemezlerse "karar verilmesine yer olmadığına" karar verir (HMK m. 315/1). Ancak her iki durumda da sulh sözleşmesinin varlığı kesin hüküm *gibi* sonuç doğurur (HMK m. 315/1)[77]. Burada tarafların talebi üzerine mahkemenin sulhe göre karar verdiği halde sulh anlaşması bir ilama bağlanacak; böyle bir talebin bulunmadığı durumda ise ortada bir mahkeme kararı olmayacak ancak yapılan sulh anlaşması İİK m. 38 gereği ilamların icrası hükümlerine göre cebri icraya konu edilebilecektir. Kanaatimce, ilk ihtimalde, sulh anlaşması mahkeme sırasında yapılan ve mahkeme kararı olarak yerine getirilen bir anlaşma olduğu için Konvansiyon'un uygulama alanı dışında kalmaktadır (Konvansiyon m. 1/3/a). Fakat, ikinci ihtimalde, ortada esasa ilişkin bir mahkeme kararı olmadığı da gözetildiğinde, ilamların icrası hükümlerine konu edilebilen bir sulh anlaşmasının -diğer Konvansiyon şartlarını sağlamak kaydıyla- Konvansiyon'un uygulama alanı dışında kaldığını söylemek mümkün değildir[78].

## B. Konvansiyon'a Taraf Bir Devlette Yürütülen Arabuluculuk Faaliyetleri Sonunda Düzenlenen Sulh Anlaşmalarının Değerlendirilmesi

### 1. Sulh Anlaşmasının Hukuki Niteliği ve Sonuçları

Konvansiyon'da sulh anlaşmalarının hukuki niteliğinin ne olduğu konusunda bir hüküm bulunmamaktadır. Konvansiyon hükümleri bir bütün olarak dikkate alındığında sulh anlaşmasının yazılı/kayıt altına alınmış (Konvansiyon m. 1/1, 2/2), taraflarca imzalanmış (Konvansiyon m. 4/1/a) ve arabulucunun da imzasını içerebilen

73 Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 6502, Kabul Tarihi: 07.11.2013, RG 28.11.2013/28835.

74 İş Mahkemeleri Kanunu, Kanun Numarası: 7036, Kabul Tarihi: 12.10.2017, RG 25.10.2017/30221.

75 Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG 14.02.2011/27846.

76 Aynı yönde tespit için bkz. Ekşi (n 17) 61 vd.

77 Sulhün kesin hüküm etkisi konusundaki tartışmalar için bkz. Ali Cem Budak and Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku* (5th edn, Filiz Kitabevi 2021) 348-349.

78 Karş. Ekşi (n 17) 69.

(Konvansiyon m. 4/1/b/i) bir metin olduğu anlaşılmaktadır. Düzenlenmesinde herhangi bir resmi makamın yer almadığı ve taraflardan sadır böyle bir belgenin, alelade/adi yazılı bir sözleşme vasfı taşıdığı ve Türk hukukunda bu sözleşmenin "mahkeme dışı sulh sözleşmesi[79]" olarak nitelendirilmesi gerektiği belirtilmelidir.

Sulh anlaşmasının kurulması, geçerliliği ve sonuçlarına ilişkin konular Konvansiyon ve kanunlar ihtilafı kuralları çerçevesinde ele alınabilir. Ancak, Konvansiyon kapsamındaki bir sulh anlaşmasının Türk medeni usul[80] ve icra-iflas hukukunda[81] ortaya çıkardığı sonuçlar *lex fori*'ye tabidir. Bu halde ise özellik arz eden bir durum göze çarpmamaktadır. Şöyle ki, Konvansiyon kapsamındaki bir sulh anlaşması medeni usul ve icra-iflas hukuku bakımından adi yazılı bir sözleşme olarak dikkate alınacağı için, kural olarak, bilinen sonuçlar ortaya çıkacaktır. Örneğin, Konvansiyon kapsamındaki bir sulh anlaşması, yargılamada taraflardan biri aleyhine delil olarak ileri sürülebilir (HMK m. 199 vd.) veya itiraza konu olmuş bir ilamsız takipte imzanın ikrar edilmesi kaydıyla itirazın kesin olarak kaldırılmasını sağlayabilir (İİK m. 68/1) veya belgeler zincirinin bir parçasını oluşturabilir veya iflas masasına alacak kaydında delil olarak gösterilebilir (İİK m. 219/2/2).

Diğer taraftan, Konvansiyon kapsamındaki bir sulh anlaşmasının, taraflar arasında çözüme kavuşan bir uyuşmazlığın tekrar uyuşmazlık konusu yapılmasını engelleyecek bir etkisi bulunmamaktadır[82]. Şöyle ki, Konvansiyon m. 6'da sulh anlaşmasının yerine getirilmesi için taraflardan biri hukuki yollara başvurduğu sırada, diğer tarafın, sulh anlaşmasına konu uyuşmazlık hakkında yapılan başvuruyu etkileyecek paralel bir başvuruda bulunması halinde, yerine getirme talebini inceleyen makamın, uygun görürse, bu konuda karar vermeyi erteleyebileceği ve talep üzerine taraflardan birinin uygun bir teminat göstermesini de isteyebileceği hükme bağlanmıştır. Ek olarak, Konvansiyon m. 3/2'de sulh anlaşmasıyla halihazırda çözülmüş bir meselede bir tarafın iddiası üzerine tekrar uyuşmazlığın ortaya çıkması halinde, diğer tarafın söz konusu meselenin zaten çözümlenmiş olduğunu -Konvansiyon'a taraf devletin usul kuralları ve Konvansiyon'da yer alan şartlara uygun olarak- ispatlaması için sulh anlaşmasını dayanak göstermesine izin verileceği belirtmektedir. Bu iki hükmün birlikte yorumlanmasından,

79 Mahkeme dışı sulh anlaşması konusunda bkz. Agah Kürşat Karauz, *Sulh Sözleşmesi* (Adalet 2014) 20 vd.; Ergun Önen, *Medeni Yargılama Hukukunda Sulh* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1972) 1-2; Abdurrahim Karslı, *Medeni Muhakeme Hukuku* (5th edn, Filiz 2020) 381 vd.; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz and Emel Hanağası, *Medeni Usul Hukuku* (7th edn, Yetkin 2021) 604.

80 Milletlerarası usul hukukunda, usule uygulanacak kuralların *lex fori*'ye tabi olacağı ve bu konudaki gerekçeler için bkz. Günseli Öztekin, 'İsbat Hukuku ve Delillere Uygulanacak Hukuk Hakkında Görüşler' (2011) 9 Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 37, 38; Nuray Ekşi, *Yabancı Gemilerin İhtiyati Haczi* (2nd edn, Beta 2004) 51 vd.; Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk* (Seçkin 2010) 52; Budak and Karaaslan (n 77) 1; Ergin Nomer and Cemal Şanlı, *Devletler Hususi Hukuku* (18th edn, Beta 2010) 372; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (23rd edn, Beta 2021) 186.

81 Türkiye'de yürütülen cebri icra işlemlerine Türk usul ve cebri icra hukuku kurallarının uygulanacağı konusunda bkz. Kerim Atamer, *Deniz Ticareti Hukuku I* (On İki Levha 2017) 502.

82 Sulh anlaşması taraflarının daha sonra neden yapılan anlaşmaya uymaktan vazgeçebilecekleri konusunda bkz. Muhammed Salem Abou El Faraq, 'The Enforcement of Settlement Agreements Resulting From Mediation - Qatari Perspective' (2017) 19 Asian Business Lawyer 49, 53 < heinonline.org, Erişim Tarihi 06.02.2022 >; Özel (n 11) 1192, dipnot 7.

(i) Bir uyuşmazlık sulh anlaşması ile çözüme bağlansa dahi "aynı uyuşmazlık[83]" hakkında mahkeme, hakem heyeti veya yetkili bir makam nezdinde bir başvuru yapılmasının mümkün olduğu/Konvansiyon'un bu konuda bir yasaklama getirmediği,

(ii) Böyle bir başvuru yapıldığı takdirde sulh anlaşmasının yerine getirilmesi için başvurulan makamın bu uyuşmazlık çözülene kadar karar vermeyi erteleyebileceği/karar vermek zorunda olmadığı ve hatta taraflardan birinin teminat göstermesini isteyebileceği,

(iii) Konvansiyon'daki şartları taşıyan bir sulh anlaşmasının ilgili taraf devletin usul kuralları da dikkate alınarak "sulh anlaşması ile uyuşmazlığın çözümlendiği" hususunda bir ispat vasıtası olarak kabul edileceği

anlaşılmaktadır. Gerek Konvansiyon'un ortaya koyduğu sistem gerekse Konvansiyon'a tabi sulh anlaşmalarının, [bir mahkeme kararı niteliğinde olmamaları sebebiyle] teknik anlamda tanımaya dahi konu olmayacağı dikkate alındığında, deyim yerindeyse, kesin hükmün olumsuz (dava şartı) etkisini *andıran* bir etkiye sahip olmadığı görülecektir. Ancak, Konvansiyon m. 3/2 incelendiğinde, akdedilen sulh anlaşmasının, yine deyim yerindeyse, kesin hükmün olumlu (kesin delil) etkisini *andıran* bir etkiye sahip olduğu kanaatimce söylenebilir. Bu durumda, Konvansiyon'daki şartları sağlayan ve ilgili taraftan sadır olduğu anlaşılan (HMK m. 205) bir sulh anlaşması mahkeme tarafından bir vakıa olarak dikkate alınmalıdır[84].

## 2. Arabuluculuğa Elverişlilik

Konvansiyon m. 5/2/b'ye göre, sulh anlaşmasının yerine getirilmesi için başvuruda bulunulan taraf devletin yetkili makamı, sulh anlaşması ile çözümlenmiş uyuşmazlığın konusu kendi hukukuna göre arabuluculuğa elverişli değilse sunulan talebi reddedebilir.

Konvansiyon'da aile, miras, iş ve tüketici hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar açıkça uygulama alanı dışında bırakılmıştır (Konvansiyon m. 1/2/a). Bunun yanında, Konvansiyon'un asıl konusunu teşkil eden ticari uyuşmazlıklar bakımından Konvansiyon'da arabuluculuğa elverişlilik hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu bağlamda konusu para alacağı olsun veya olmasın bütün ticari uyuşmazlıklar kural olarak Konvansiyon'un uygulama alanı içinde değerlendirilebilir[85]. Fakat bu alanda yapılan bir sulh anlaşmasının taraf bir devlette yerine getirilebilmesi için uyuşmazlık konusunun o ülke hukuku uyarınca arabuluculuğa elverişli olması gerekir (Konvansiyon m. 5/2/b). Bu sebeple Türk hukukunda hangi ticari uyuşmazlıkların arabuluculuk ile çözümlenebileceğinin de ele alınması gerekir.

83 Kanaatimce yapılan başvurunun sulh anlaşmasına bağlanan uyuşmazlığın esası ile ilgili olması gerekir. Tarafların ehliyeti, sulh anlaşmasının geçerliliği, borcun halihazırda ifa edilmiş olduğu gibi iddialar sulh anlaşmasının yerine getirilmesi talebini inceleyen yetkili makam nezdinde ileri sürülmelidir (bkz. Konvansiyon m. 5). Bu hususların başka bir makam önünde ileri sürüldüğü hallerde yerine getirmeyi inceleyen makam, karar vermeyi ertelemeksizin, ileri sürülen iddiayı değerlendirip bir neticeye varabilir (bkz. Konvansiyon m. 6).

84 Budak and Karaaslan (n 68) 50.

85 Ekşi (n 17) 60; Özsunay (n 1) 34.

HUAK m. 1/2'de, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar hariç olmak üzere, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden[86] doğan özel hukuk uyuşmazlıkları arabuluculuğa elverişli kabul edilmiştir[87]. Bu düzenlemenin, sulhe ilişkin HMK m. 313/2 hükmü ile paralel olduğunu söylenebilir. Zira HUAK m. 1'in gerekçesinde "*tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri, yani 'sulh olmak suretiyle sona erdirebilecekleri hukuk uyuşmazlıkları' bağlamında uygulanma alanı bulacaktır*" ifadelerine yer verilerek bu husus teyit edilmektedir.

HUAK m. 1/2'de yer alan "üzerinde serbestçe tasarruf edilebilecek iş veya işlemler" lafzını "iki tarafın iradesine tabi olan iş veya işlemler[88]" veya "tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri haklarla ilgili iş veya işlemler/uyuşmazlıklar[89]" şeklinde anlamak mümkündür. Bu kapsamda genellikle dava açmak veya çekişmesiz yargı yoluna başvurmak yoluyla kullanılan ve kullanıldığında ortaya çıkardığı sonuçlar kamu düzeni veya üçüncü kişi hukuki menfaatlerini yakından ilgilendiren iflas, konkordato mühleti, anonim şirket genel kurul kararının iptali, şirketin feshi gibi ticari uyuşmazlıklara konu olabilecek yenilik doğuran haklar arabuluculuğa elverişli değildir[90]. Bunun yanında fikri hakların varlığı veya yokluğu ile 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun[91] uyarınca rekabet ihlalinin tespiti konularının da arabuluculuğa elverişli olmadığı belirtilmektedir[92].

Diğer taraftan, taşınmaz aynıyla ilgili uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olup olmadığı konusu ise ayrıca değerlendirilmeye muhtaçtır. İlmi içtihatlarda bu konu incelenirken, başka bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan tahkime elverişlilik de dikkate alınarak bir sonuca varılmaya çalışıldığı görülmektedir[93].

Tahkime elverişlilik konusundaki mevzuat incelendiğinde, HMK m. 408 ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu[94] ("MTK") m. 1/4 hükümleri ile taşınmaz aynına ilişkin uyuşmazlıkların tahkime elverişsiz olarak kabul edildiği görülmektedir[95].

86 Özbek, kanun metninde yer alan "iş veya işlemler" ibaresinin "işlem veya ilişkiler" şeklinde olması gerektiğini, 5235 sayılı Kanun'da "iş" kelimesinin çekişmesiz yargı işlerini belirtmek üzere kullanıldığını ve bu tür işler bakımından arabuluculuğa gidilmesinin mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bkz. Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Cilt 2* (4th edn, Yetkin 2016) 1185-1186; Özbek (n 27) 1500-1501.

87 Anayasa Mahkemesi, 94/89, 10.7.2013 (RG 25.1.2014/28893): "*Madde metninde yer verilmese de kamu düzenine ilişkin konuların, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri alan kapsamında kaldığı hususunda herhangi bir şüphe yoktur*".

88 Muhammet Özekes, 'Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları' in Hakan Pekcanıtez, Muhammet Özekes, Mine Akkan and Hülya Taş Korkmaz (eds), *Medeni Usul Hukuku, Cilt 3* (15th edn, On İki Levha 2017) 2801, 2829.

89 Budak and Karaaslan (n 77) 347.

90 ibid 501; Abdullah Berat Memiş, *Ticari Uyuşmazlıklar Arabuluculuk Usulü* (Seçkin 2019) 61.

91 Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 4054, Kabul Tarihi: 07.12.1994, RG 13.12.1994/22140.

92 Özel (n 11) 1205.

93 Bkz. dipnot 100 civarındaki açıklamalar.

94 Milletlerarası Tahkim Kanunu, Kanun Numarası: 4686, Kabul Tarihi: 21.06.2001, RG 05.07.2001/24453.

95 Tahkime elverişlilik konusunda bilgi için bkz. Nuray Ekşi, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim* (Beta 2013) 73 vd.; Fatih Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi* (On İki Levha 2017) 218 vd.; Hüseyin Afşın İlhan, *Tahkim Sözleşmesinin Geçerliliği* (Adalet 2016) 221 vd.

Kanunlarda yer alan bu düzenlemelerin temelinin ise -her ne kadar ilmi içtihatlarda hakim görüş aksi yönde olsa da[96]- 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu[97] ("HUMK") döneminde verilen Yargıtay içtihatları olduğu anlaşılmaktadır[98]. Bu kararlarda, genel olarak ve özetle, taşınmaz mülkiyetinin ancak sahibinin rızası [tarafların tapu memuru huzurundaki takrirleri] veya mahkeme ilamı ile tapuda intikal edebileceği, bu konuya ilişkin [Medeni Kanun, Tapu Kanunu gibi] kanun hükümlerinin kamu düzenine ilişkin olduğu ve taşınmaz aynına yönelik yapılan tahkim anlaşmalarının geçersiz olacağı vurgulanmaktadır[99].

İlmi içtihatlarda arabuluculuğa elverişlilik konusundaki görüşler gözetildiğinde, tahkime ilişkin bahsi geçen düzenlemeler ve bunun temelinde var olan kazai içtihatların dikkate alınmaması gerektiği ve taşınmaz aynına ilişkin uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğu görüşünün hakim olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki, Özbek, arabuluculuğa başvurulabilecek uyuşmazlıklar belirlenirken tahkimle aynı yönde yorum yapılmaması gerektiğini, arabuluculuğun tahkimden çok farklı bir alternatif çözüm yolu olduğu ve dava yolunu kapatmadığını ve bu sebeple arabuluculuğa elverişli uyuşmazlıklar belirlenirken daha geniş bir yorum yapılabileceğini ifade ederek; taşınmazlar üzerindeki ayni haklara ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuğa başvurulabilmekle beraber anlaşma belgesine uyulmadığı takdirde bu belgeye istinaden ilamlı icra prosedürünün işletilemeyeceğini ifade etmektedir[100]. Dür, arabuluculuğa elverişli uyuşmazlık konuları tespit edilmeye çalışılırken genelde tahkime elverişlilik ölçütünden faydalanıldığını, bunun sebebinin hem kanuni düzenleme bakımından aralarında ortak ölçüt bulunması hem de tahkime ilişkin olarak konunun ilmi ve kazai içtihatlarda ele alınması olduğunu, ancak arabuluculuğun niteliğinin tahkimden farklı ve kapsamının tahkime göre daha geniş olduğunu, bu anlayışla geniş bir yoruma ihtiyaç duyulduğunu ve 2016 yılına kadar yapılan uygulama değerlendirildiğinde kat karşılığı inşaat sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlık, taşınmaz devri, tapu iptal ve tescil, taşınmaz taksimi gibi konular da dahil olmak üzere bu yönde bir bakış açısının geliştiğini belirtmektedir[101]. Taşpolat Tuğsavul, ilmi içtihatlardaki baskın görüşün taşınmaz aynına ilişkin uyuşmazlıkların, sulh yolu ile çözümlenebilmesi sebebiyle,

96 İlhan E. Postacıoğlu, *Medeni Usul Hukuku Dersleri* (6th edn, Sulhi Garan Matbaası 1975) 787; İlhan E. Postacıoğlu and Sümer Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri* (Vedat 2015) 1033; Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt 6* (6th edn, Demir Demir 2001) 5947; Yavuz Alangoya, *Medeni Usul Hukukunda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi* (Fakülteler Matbaası 1973) 84; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku, Cilt 1-2* (7th edn, Yazarın Kendi Yayını 2000) 943, dipnot 62; Burak Huysal, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik* (Vedat 2010) 213.

97 (Mülga) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Kanun Numarası: 1086, Kabul Tarihi: 18.06.1927, RG 02.07.1927/622.

98 Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt 4* (4th edn, Yetkin 2021) 5405; Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (2nd edn, Yetkin 2014) 1186-1188.

99 Bkz. Yargıtay 15 HD, 2680/4137, 18.06.2007; Yargıtay 14 HD, 6387/6813, 07.10.2003; Yargıtay 15 HD, 4321/4067, 23.09.2002; Yargıtay 15 HD, 3919/1044, 18.03.1986 < lexpera >, Erişim Tarihi 01.02.2022; Yargıtay 15 HD, 4036/5480, 13.12.1990; Yargıtay 15 HD, 5046/6251, 08.11.1995; Yargıtay 15 HD, 1726/4358, 19.12.1985; Yargıtay 13 HD, 7803/4297, 26.05.1976 (Erol Ertekin and İzzet Karataş, *Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması* (Yetkin 1997) 80-82).

100 Özbek (n 86) 1186-1187; Özbek (n 27) 1501-1502.

101 Orhan Dür, *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri* (Adalet 2017) 290-292.

tahkime konu edilmelerinin mümkün göründüğünü, dolayısıyla bu uyuşmazlıkların arabuluculuğa da elverişli kabul edilebileceğini söylemektedir[102]. Nihayet, Budak, Büyükay, Koçyiğit/Bulur ve Erdoğan/Cömert'in de taşınmaz aynıyla ilgili uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğunu dile getirdikleri ifade edilmelidir[103].

Taşınmaz aynına ilişkin uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğu görüşüne iştirak etmekteyim. Taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın yine tarafların iradesine tabi bir işlem veya prosedür neticesinde sona erdirilmesine imkan sağlayan ve yukarıda zikredilen HMK m. 313/2, HUAK m. 1/2, HMK m. 408 ve MTK m. 1/4 hükümlerinin ortak noktası, bu uyuşmazlıkların konusunu "tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği iş veya işlemler" olarak belirlemesidir. Bunun yanında tahkime ilişkin HMK m. 408 ve MTK m. 1/4 hükümleri kadastro uyuşmazlıkları gibi tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği hallerin yanında taşınmaz devri veya taşınmaz taksimi gibi üzerinde serbestçe tasarruf edilebilecek uyuşmazlıkları, ezcümle taşınmazın aynıyla ilgili bütün uyuşmazlıkları bilinçli olarak tahkimin uygulama alanı dışında bırakmaktadır. Kanaatimce, arabuluculuğa elverişlilik konusu değerlendirilirken bu konudaki açık kanun hükmünü, başka bir söyleyişle tahkime ilişkin düzenlemelerin aksine taşınmaz aynına ilişkin uyuşmazlıkları açıkça kapsam dışında bırakmayan HUAK m. 1/2'yi dikkate almak yeterli olmalıdır. Söz konusu hüküm halihazırda "tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri" taşınmaz aynına ilişkin uyuşmazlıklar dahil diğer bütün uyuşmazlıkları arabuluculuğa elverişsiz olarak kabul etmekte ve uygulama kapsamını belirlemektedir. Bunun dışında birbirlerinden tamamen farklı iki müesseseyi ve bunlara ilişkin kanun hükümlerini karşılaştırmak suretiyle, arabuluculuğa elverişliliğin kapsamının daraltılması sonucunu doğuracak bir yaklaşımın isabetli olmayacağı fikrindeyim.

Bu neticeye göre taşınmaz aynıyla ilgili bir uyuşmazlığın sulh anlaşması ile çözümlenmesi veya bir sulh sözleşmesinin taşınmaz aynı ile ilişkili bir düzenleme içermesi halinde, bu konuda yapılan yerine getirme talebinin uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişli olmaması sebebiyle (Konvansiyon m. 5/2/b) reddedilmemesi gerektiği kanısındayım.

Diğer taraftan, Türk hukukunda taşınmazlara ilişkin sözleşmelerde kural olarak resmi şekil uygulanır[104]. Tapuda resmi şekilde yapılması gereken sözleşmelerin bir sulh sözleşmesine konu olması halinde bu sözleşmenin yerine getirme prosedürüne konu edilmesi mümkün değildir. Böyle bir başvurunun olması halinde, aleyhine

102 Melis Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk* (Yetkin 2012) 118.

103 Budak and Karaaslan (n 77) 501; Ferhat Büyükay, *Arabuluculuk Anlaşma Belgesi ve İcra Edilebilirlik Şerhi* (Adalet 2018) 200; İlker Koçyiğit and Alper Bulur, *Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk* (Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını 2019) 75 < adb.adalet.gov.tr > Erişim Tarihi 05.02.2022; Ersin Erdoğan and Büşra Cömert, 'Arabuluculuk Sonunda Hazırlanan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği ve Anlaşma Belgesine Karşı Başvurulabilecek Hukuki Çareler' (2018) 13 (138) Terazi Hukuk Dergisi 27, 38.

104 Mesela bkz. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (RG 08.12.2001/24607) 706/1, 780/2, 795/2, 856/3; 2644 sayılı Tapu Kanunu (RG 29.12.1934/2892) m. 26; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (RG 04.02.2011/27836) m. 237/1-2, 288/2.

başvuru yapılan taraf, Konvansiyon m. 5/1/b/i uyarınca (sulh sözleşmesinin geçersiz ve hükümsüz olması) başvurunun reddini talep edebileceği gibi yetkili makam böyle bir başvuru olmasa dahi -söz konusu düzenlemelerin tarafları düşünmeye sevk etmek, onları acele davranışlarda bulunmaktan korumak, tapu işlemlerinde güvenilirlik, açıklık ve belirlilik sağlamak amacını barındırması sebebiyle[105]- yapılan başvuruyu kamu düzeni sebebiyle reddedebilir (Konvansiyon m. 5/2/a).

İlaveten, sulh sözleşmesi taşınmaz satım vaadi veya alım-geri alım hakkı[106] gibi noterde yapılabilecek işlemleri içeriyorsa, bu tür sözleşmelerin icrası/yenilik doğuran hakkın kullanılması için mahkemeye başvurulması gerektiğinden, kanaatimce bu sözleşmenin de yetkili makam tarafından doğrudan yerine getirilmesi söz konusu olmayacaktır. Ancak, Türk hukukunda yabancı bir makamın veya memurun kendi hukukuna göre senetlere resmiyet vermesi, senetlerin resmi senet sayılması için yeterli görülmektedir[107]. Bu durumda yapılan sulh sözleşmesinin ilgili ülkedeki ilgili makam veya memur vasıtasıyla resmiyet kazanması ve HMK m. 224 uyarınca onay şerhi[108] taşıması halinde akdedilen sözleşme yerine getirilmesi için mahkemeye ibraz edilebilir.

### 3. Dava Şartı Bakımından Değerlendirme

TTK m. 5/A/1'de, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkındaki ticari davalarda, dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması özel bir dava şartı olarak düzenlenmiştir. Bu konuda arabuluculuk prosedürünün nasıl yürütüleceği HUAK m. 18/A'da hükme bağlanmıştır. Dava yoluna başvurmak isteyen taraf arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorundadır (HUAK m. 18/A/2)[109].

Konvansiyon'un ticari uyuşmazlıklarda arabuluculuk faaliyetlerinin artması ve yaygınlaşmasına hizmet edeceği şüphesizdir. Bu sonuç ise, yabancı bir devlette yürütülen arabuluculuk faaliyetleri neticesinde kaleme alınan sulh anlaşmalarında anlaşmaya varılamayan konuların ayrıca tutanağa bağlanması veya anlaşılamayan konuların anlaşma metni içerisinde yer alması halinde, bu durumun arabuluculuğa

105 Ahmet Kılıçoğlu, 'Taşınmaz Satımında Şekil ve Hakkın Kötüye Kullanılması' (1981) 38 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 209, 210.

106 Taşınmaz alım ve geri alım sözleşmelerini düzenlemek konusunda hangi makamın yetkili olduğuna ilişkin tartışmalar ve uygulamada noterde yapılan sözleşmelerin kabul gördüğü hakkında bkz. Pınar Güzel, 'Taşınmaz Üzerinde Geri Alım Hakkı' (2020) 11 (1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 242, 247.

107 Nomer and Şanlı (n 80) 210.

108 Onay şerhi ilgili Türk konsolosluk makamı tarafından verilebileceği gibi Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılmasına İlişkin 1961 Tarihli La Haye Sözleşmesi (RG 16.9.1984/18517) uyarınca bir *apostille* şerhi şeklinde de olabilir. Bunun yanında Türkiye'nin yapmış olduğu iki taraflı adli yardımlaşma antlaşmaları ile bu zorunluluk kaldırmış olabilir. Bkz. Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe, (n 32) 483 vd.

109 Dava şartı/zorunlu arabuluculuk müessesesi ve karşılaştırmalı hukuk açısından incelemesi için bkz. Seda Özmumcu, 'Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış' (2016) 74 (2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 807, 807 vd. < dergipark.org.tr > Erişim Tarihi 24.04.2022.

başvurma dava şartını gerçekleştirip gerçekleştirmeyeceği sorusunu gündeme getirmektedir.

İlmi içtihatlarda yer alan bir görüşte TTK m. 5/A hükmünün lafzının sadece arabuluculuğa başvurulmuş olmasını dava şartı olarak düzenlediği, tarafların mutlaka Türkiye'de arabuluculuğa başvurmasına gerektiğine dair bir ibarenin olmadığı, bu sebeple tarafların yabancı bir ülkede arabuluculuğa başvurmasının mümkün olduğu, bu ihtimalde dava şartının yerine getirildiğinin kabulünün gerektiği, tarafların tekrar Türkiye'de arabuluculuğa başvurmaya zorlanması halinde ise bunun hak arama hürriyetine engel teşkil edeceği ifade edilmektedir[110]. Bir başka yazar ise -mealen- yabancı ülkede arabuluculuğa başvuru bakımından bir yasaklamanın bulunmadığını belirterek, kanun koyucunun son dönemde yabancı ülkelerden alınan bazı kararlara iç hukuktaki sonuçları bakımından daha ılımlı yaklaşmaya başladığı tespitinde bulunmaktadır[111].

Yukarıda yer verilen görüşlere olması gereken hukuk bakımından katılmaktayım. Fakat, HUAK m. 18/A ve m. 18/A/20'nin atfı ile kanunun diğer ilgili hükümlerinin (ve hatta Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği'nin[112]) ayrıntılı düzenlemeleri dikkate alındığında konuya olumlu yaklaşmak mümkün görünmemektedir[113]. Öncelikle, HUAK m. 1/2'de yabancılık unsuru taşıyan ve taşımayan uyuşmazlıklar arasında bir ayrım yapılmadığı için TTK m. 5/A koşulunu sağlayarak Türk mahkemeleri nezdinde bir dava açılabilmesi için kanunun öngördüğü prosedüre uygun bir arabuluculuk faaliyeti yapılması gerektiği kanısındayım. Bu bağlamda dava şartının sağlanabilmesi için; süreci yürütecek arabulucunun Adalet Bakanlığı'nca düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bir gerçek kişi olması (HUAK m. 2/1/a), bu kişinin temel ilke ve standartları Arabuluculuk Kurulu tarafından tespit edilmiş bir eğitimi tamamlamış ve Adalet Bakanlığı tarafından yapılan yazılı sınavda başarılı olması (HUAK m. 20/2/e) ve tüm arabuluculuk sürecinin kanunda yer alan diğer ilke, usul ve esaslar uyarınca yürütülmüş olması gerekir[114].

Milletlerarası usul hukuku, bir devletin kendi milli hukuku içerisinde, kendi mahkemelerinin usul hukukuna ilişkin düzenlemelerini yapar ve medeni usul hukukunun bir parçasıdır[115]. Usul hukuku ve dolayısıyla yargılama faaliyetinin bir

110 Cemal Şanlı, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları* (7th edn, Beta 2019) 560-561.

111 Selin Pürselim Arning, 'Zorunlu Arabuluculuk Faaliyetinin Yabancılık Unsuru İçeren Uyuşmazlıklara Etkisi' in Ceyda Süral Efeçınar and Mehmet Ertan Yardım (eds), *Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk* (Seçkin 2019) 79, 85. (Verilen örnekte Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A'ya işaret edilerek kanun koyucunun belirli nitelikler taşıması halinde yabancı ülkeden alınan idari makam kararları dahil boşanma kararlarının tanınmasına gerek olmadığını belirtmektedir.)

112 RG 02.06.2018/30439.

113 Ticari davalarda dava şartı olarak arabuluculuğun değerlendirmesi ile bu konudaki düzenlemeye hak arama hürriyeti ve usul ekonomisi yönünden getirilen eleştiriler için bkz. Ali Cem Budak, 'Ticari Davalarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk' (2019) 15 (42) Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi 25, 25 vd.

114 Sibel Özel, 'Zorunlu Arabuluculuğun Adalete Erişim Hakkı Çerçevesinde İrdelenmesi' (2020) 40 (2) Public and Private International Law Bulletin, Prof. Dr. Cemal Şanlı'ya Armağan 867, 890-891.

115 Nomer and Şanlı (n 80) 358-359.

parçası olması sebebiyle de kamu hukuku sahasına dahil sayılır ve usule uygulanacak hukuk kendisine başvurulan mahkemenin hukuku, yani *lex fori*'ye göre tayin olunur[116]. Şu halde TTK m. 5/A/1 uyarınca öngörülen bir dava şartının gerçekleşip gerçekleşmediğinin de *lex fori*'ye göre tespit edileceği açıktır.

Diğer taraftan kazai içtihatlarda dava şartlarının, davanın esası hakkında yargılamanın devam edebilmesi için gerekli olan şartları ifade ettiği ve kamu düzeni ile ilgili olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır[117]. Arabuluculuğa başvuru dava şartının ne şekilde yerine getirileceği, yani mahkemenin o davanın esasına girebilmesi için kamu düzeninden sayılan koşulun nasıl sağlanacağının HUAK ile özel olarak düzenlemeye tabi tutulduğu dikkate alındığında yabancı bir ülkede yapılan arabuluculuk faaliyetinin TTK m. 5/A anlamında dava şartını sağlamayacağı görüşündeyim. Ancak, olması gereken hukuk bakımından, yabancı anlaşmama belgelerinin arabuluculuk dava şartını sağlamasına imkan verecek bir düzenleme yapılmasının da hak arama hürriyetine katkı sağlayacağı tekraren ifade edilmelidir.

## IV. Sonuç

Yapılan çalışma neticesinde varılan aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

(i) Konvansiyon'a ilişkin resmi internet sitesinde "*Arabuluculuk Kanunu hükümleri kapsamında yapılmayan bir arabuluculuk neticesinde Türkiye'de akdedilen bir sulh anlaşması Konvansiyon hükümlerine tabi olabilir.*" şeklinde bir açıklama bulunmaktadır. Halbuki, HUAK uyarınca yürütülen arabuluculuk faaliyeti sonunda kaleme alınan sulh anlaşmalarının icra edilebilirlik şerhine konu olmaları veya ilam mahiyetini haiz belge olarak nitelendirilmeleri, bunların Konvansiyon'un uygulama alanı dışında olması sonucunu doğurmaz. Arabuluculuğun yaygın hale gelmesi ve efektif bir kullanıma sahip olmasını hedef tutan hukuk politikaları dikkate alınarak bu konudaki yanlış izlenimin ortadan kaldırılması için gerekli aksiyonların alınması gerekmektedir.

(ii) MÖHUK m. 1/2'nin milletlerarası sözleşme hükümlerini saklı tutması sebebiyle Konvansiyon'un yürürlük kazanması konusunda kanun değişikliği yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Ancak, Konvansiyon m. 3/1, taraf devletlerin Konvansiyon kapsamındaki sulh anlaşmalarını kendi usul kuralları ve Konvansiyon'da yer alan şartlar uyarınca yerine getireceklerini hükme bağlayarak yerine getirme prosedürünün belirlenmesini milli hukuklara havale etmiştir. Bu durumda Konvansiyon'un somut olaylar bakımından uygulanabilmesi için gerekli yan düzenlemelerin, mesela yerine getirme usulünün nasıl olacağı ve bu konuda yetkili makamın kim olacağı gibi, yapılmasında fayda olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda HUAK m. 18/2'de halihazırda öngörülmüş olan icra edilebilirlik şerhi prosedürünün bir benzerinin HUAK veya MÖHUK'a ilave edilmesi ve ardından yerine getirme usulünün İİK'nın ilamların icrası hakkındaki hükümlerine göre (İİK m. 24 vd.) yürütülmesi düşünülebilir.

116 Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 32) 344.

117 Mesela bkz. Yargıtay HGK, 2695/587, 15.09.2020; Yargıtay HGK, 1824/1030, 13.03.2015; Yargıtay 10 HD, 4959/14101, 11.11.2021; Yargıtay 14 HD, 3296/1190, 23.02.2021; Yargıtay 22 HD, 6052/17053, 24.09.2019 < lexpera > Erişim Tarihi 24.04.2022.

(iii) Konvansiyon kapsamındaki sulh anlaşmalarının özellikleri dikkate alındığında, bu anlaşmalar Türk hukuku uyarınca adi yazılı şekle tabi mahkeme dışı sulh anlaşması olarak nitelendirilmelidir; ilaveten bu anlaşmalar, *lex fori* ilkesi uyarınca medeni usul ve icra-iflas hukukunda özellik arz eden bir sonuç doğurmamaktadır.

(iv) Konvansiyon kapsamındaki bir sulh anlaşmasının taşınmaz aynına ilişkin bir uyuşmazlığı çözümlemesi veya bu konuda bir düzenleme içermesi halinde bu konuda yapılan yerine getirme talebinin yetkili makam tarafından uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişli olmaması gerekçesiyle (Konvansiyon m. 5/2/b) değil kural olarak kamu düzenine aykırılık sebebiyle (Konvansiyon m. 5/2/a) reddi gerekir.

(v) Usule *lex fori*'nin uygulanması, Türk hukukunda arabuluculuk faaliyetinin kanunla düzenlenmiş bir prosedüre tabi tutulması ve dava şartlarının kazai içtihatlarda kamu düzeninden sayılması sebebiyle yabancı bir devlette yürütülen arabuluculuk faaliyeti neticesinde düzenlenen sulh anlaşmalarının, anlaşmama tutanağı olarak değerlendirilebilecek hususlar/ekler içermesi halinde, en azından yürürlükteki hukuk bakımından, dava şartı olarak arabuluculuk koşulunun sağlandığını söylemek mümkün değildir. Olması gereken hukuk bakımından, yabancı anlaşmama belgelerinin arabuluculuk dava şartını sağlamasına imkan verecek bir düzenleme yapılmasının ise hak arama hürriyetine katkı sağlayacağı fikrindeyim.

**Hakem Değerlendirmesi:** Dış bağımsız.
**Çıkar Çatışması:** Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
**Finansal Destek:** Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

**Peer-review:** Externally peer-reviewed.
**Conflict of Interest:** The author has no conflict of interest to declare.
**Grant Support:** The author declared that this study has received no financial support.

## Bibliyografya/Bibliography

------- *Türk Hukuk Lûgatı* **(**4th edn, Başbakanlık Basımevi 1998).

Abou El Faraq M S, 'The Enforcement of Settlement Agreements Resulting From Mediation - Qatari Perspective' (2017) 19 Asian Business Lawyer 49 < heinonline.org, Erişim Tarihi 06.02.2022 >.

Akalın Ş [ve başk.], *Türkçe Sözlük* (11th edn, Türk Dil Kurumu 2011).

Alangoya Y, *Medeni Usul Hukukunda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi* (Fakülteler Matbaası 1973).

Apaydın E, 'Avukatlık Sözleşmesi' in Ali Cem Budak (ed.), *Avukatlık ve Noterlik Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021) 91.

Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar Ayvaz S and Hanağası E, *Medeni Usul Hukuku* (7th edn, Yetkin 2021).

Atamer K, *Deniz Ticareti Hukuku I* (On İki Levha 2017).

Aydemir F, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi* (On İki Levha 2017).

Azaklı Arslan B, *Medeni Usul Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk* (Yetkin 2018).

Belgesay M R, *İcra ve İflas Kanunu'nun Değişen Maddeler Şerhi* (Fakülteler Matbaası 1966).

Budak A C (ed.), *Avukatlık ve Noterlik Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021).

Budak A C, 'Res Judicata in Civil Proceedings in Common Law and Civilian Systems with Special Reference to Turkish and English Law' (1992) 11 (3) Civil Justice Quarterly 261.

Budak A C, 'Ticari Davalarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk' (2019) 15 (42) Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi 25.

Budak A C and Karaaslan V, 'Avukatın Hak ve Yetkileri' in Ali Cem Budak (ed.), *Avukatlık ve Noterlik Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021) 31.

Budak A C and Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku* (5th edn, Filiz Kitabevi 2021).

Büyükay F, *Arabuluculuk Anlaşma Belgesi ve İcra Edilebilirlik Şerhi* (Adalet 2018).

Chong S Y and Steffek F, 'Enforcement of International Settlement Agreements Resulting from Mediation under the Singapore Convention - Private International Law Issues in Perspective' (2019) (31) Singapore Academy of Law Journal, Special Issue 448 < ink.library.smu.edu.sg > Erişim Tarihi 27.01.2022.

Chua E, 'Enforcement of International Mediated Settlement Agreements in Asia: A Path Towards Convergence' (2019) 15 (1) Asian International Arbitration Journal 1 < papers.ssrn.com > Erişim Tarihi 27.01.2022.

Chua E, 'The Singapore Convention on Mediation - A Brighter Future for Asian Dispute Resolution' (2019) (1) Asian Journal of International Law 1 < papers.ssrn.com > Erişim Tarihi 27.01.2022.

Çelikel A and Erdem B B, Milletlerarası Özel Hukuk (17th edn, Beta 2021).

Doğan V, *Milletlerarası Özel Hukuk* (Seçkin 2010).

Dür O, *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri* (Adalet 2017).

Ekşi N, 'Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (Singapur Konvansiyonu)' (2020) 9 (1) Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi 27.

Ekşi N, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim* (Beta 2013).

Ekşi N, *Yabancı Gemilerin İhtiyati Haczi* (2nd edn, Beta 2004).

Ener M A, 'Singapur Konvansiyonu: Arabuluculuk Anlaşmalarının New York Konvansiyonu' (2019) 23 (4) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 227.

Erkan M, *Arabuluculuk ve Singapur Sözleşmesi* (On İki Levha 2020).

Erdoğan E and Cömert B, 'Arabuluculuk Sonunda Hazırlanan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği ve Anlaşma Belgesine Karşı Başvurulabilecek Hukuki Çareler' (2018) 13 (138) Terazi Hukuk Dergisi 27.

Erdoğan E, 'Milletlerarası Arabuluculuk Anlaşma Belgelerinin İcrasına İlişkin BM Sözleşmesinin (Singapur Sözleşmesi) Değerlendirilmesi' in *Arabuluculuğun Geliştirilmesi Sempozyumu Ankara - 6-7 Aralık 2018* 189.

Ertekin E and Karataş İ, *Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması* (Yetkin 1997).

Fırat E, *Özel Kanunlarda Düzenlenen İlâm Niteliğinde Belgeler* (Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 2015) < tez.yok.gov.tr > Erişim Tarihi 27.01.2022.

Giray F K, 'Tenfize İlişkin Üç Soru: Tenfize Konu Yabancı İlâmın Hukuk Devletinden Sadır Olması Gerekir Mi? Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşması Tenfiz Edilebilir Mi? Yabancı Mahkemeden Sadır Ödeme Emri Kararı Tenfiz Edilebilir Mi?', (2019) 39(2), Public and Private International Law Bulletin 609 < dergipark.org.tr > Erişim Tarihi 23.04.2022.

Giray F K, 'Arabuluculuk Kanunu'nun Uygulamasında Karşılaşılabilecek Sorunlar', in Ceyda Süral and Ekin Ömeroğlu (eds), *Türkiye'de Arabuluculuk Nasıl Etkin ve Başarılı Bir Hale Gelir?* (Seçkin 2015) 117.

Güzel P, 'Taşınmaz Üzerinde Geri Alım Hakkı' (2020) 11 (1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 242.

Huysal B, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik* (Vedat 2010).

İlhan H A, *Tahkim Sözleşmesinin Geçerliliği* (Adalet 2016).

Karaaslan V, 'Avukatın Ödevleri' in Ali Cem Budak (ed.), *Avukatlık ve Noterlik Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021) 61.

Karauz A K, *Sulh Sözleşmesi* (Adalet 2014).

Karslı A, *Medeni Muhakeme Hukuku* (5th edn, Filiz 2020).

Kılıçoğlu A, 'Taşınmaz Satımında Şekil ve Hakkın Kötüye Kullanılması' (1981) 38 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 209.

Koçyiğit İ and Bulur A, *Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk* (Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını 2019) < adb.adalet.gov.tr > Erişim Tarihi 05.02.2022.

Kuru B, *Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt 6* (6th edn, Demir Demir 2001).

Memiş A B, *Ticari Uyuşmazlıklar Arabuluculuk Usulü* (Seçkin 2019).

Nomer E and Şanlı C, *Devletler Hususi Hukuku* (18th edn, Beta 2010).

Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (23rd edn, Beta 2021).

Önen E, *Medeni Yargılama Hukukunda Sulh* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1972).

Özbek M S, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Cilt 2* (4th edn, Yetkin 2016).

Özbek M S, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü* (5th edn, Yetkin 2022).

Özcan M N, *Osmanlıca Türkçe Sözlük* (8th edn, İnkilap Kitabevi 1997).

Özekes M, 'Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları' in Hakan Pekcanıtez, Muhammet Özekes, Mine Akkan and Hülya Taş Korkmaz (eds), *Medeni Usul Hukuku, Cilt 3* (15th edn, On İki Levha 2017) 2801.

Özel S, 'Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Konvansiyonu' (2019) 25 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı 1190.

Özel S, 'Zorunlu Arabuluculuğun Adalete Erişim Hakkı Çerçevesinde İrdelenmesi' (2020) 40 (2) Public and Private International Law Bulletin, Prof. Dr. Cemal Şanlı'ya Armağan 867.

Özkan I and Tütüncübaşı U, *Uluslararası Usul Hukuku* (Adalet 2017).

Özmumcu S, *Arabuluculuk Modelleri* (On İki Levha 2021).

Özmumcu S, 'Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış' (2016) 74 (2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 807 <dergipark.org.tr > Erişim Tarihi 24.04.2022.

Özmumcu S, *Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış* (On İki Levha 2013).

Özön M N, *Osmanlıca Türkçe Sözlük* (8th edn, İnkilap Kitabevi 1997).

Özsunay E, 'Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Arabuluculuk Sözleşmesi Türk Hukukuyla Uyumu Bakımından Bir Değerlendirme' (2019) 93 (3) İstanbul Barosu Dergisi 31.

Öztekin G, 'İsbat Hukuku ve Delillere Uygulanacak Hukuk Hakkında Görüşler' (2011) 9 Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 37.

Pekcanıtez H, Özekes M, Akkan M and Taş Korkmaz H (eds), *Medeni Usul Hukuku, Cilt 3* (15th edn, On İki Levha 2017).

Pürselim H S, 'Yabancılık İçeren Arabuluculuk Usulü ve Bağlayıcılığı Hakkında Düşünceler' (2014) 20 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 3 < openaccess.marmara.edu.tr > Erişim Tarihi 23.04.2022.

Pürselim Arning S, 'Zorunlu Arabuluculuk Faaliyetinin Yabancılık Unsuru İçeren Uyuşmazlıklara Etkisi' in Ceyda Süral Efeçınar and Mehmet Ertan Yardım (eds), *Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk* (Seçkin 2019) 79.

Postacıoğlu İ E and Altay S, *Medeni Usul Hukuku Dersleri* (Vedat 2015).

Postacıoğlu İ E, *Medeni Usul Hukuku Dersleri* (6th edn, Sulhi Garan Matbaası 1975).

Sarısözen M S, *Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma* (Yetkin 2011).

Schnabel T, 'The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-Border Recognition and Enforcement of Mediated Settlements' (2019) 19 (1) Pepperdine Dispute Resolution Law Journal 1 < papers.ssrn.com > Erişim Tarihi 27.01.2022.

Sussman E, 'The Singapore Convention Promoting the Enforcement and Recognition of International Mediated Settlement Agreements' (2018) (3) ICC Dispute Resolution Bulletin 42 < sussmanadr.com > Erişim Tarihi 27.01.2022.

Süral Efeçınar C and Yardım M E (eds), *Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk* (Seçkin 2019).

Şanlı C, Esen E and Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (7th edn, Beta 2019).

Şanlı C, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları* (7th edn, Beta 2019).

Tanrıver S, *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi* (Yetkin 1996).

Tanrıver S, *Medeni Usul Hukuku Cilt 1* (4th edn, Yetkin 2021).

Taşpolat Tuğsavul M, *Türk Hukukunda Arabuluculuk* (Yetkin 2012).

Umar B, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (2nd edn, Yetkin 2014).

Üstündağ S, *Medeni Yargılama Hukuku, Cilt 1-2* (7th edn, Yazarın Kendi Yayını 2000).

Wojtowicz P and Gevaerd F, 'A New Global ADR Star is Born: The Singapore Convention on Mediation' (2019) 37 (9) Alternatives 141 < onlinelibrary.wiley.com > Erişim Tarihi 26.01.2022.

Yılmaz E, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt 4* (4th edn, Yetkin 2021).

Yılmaz E, *Hukuk Sözlüğü* (9th edn, Yetkin 2005).

Zhao Y, 'The Singapore Mediation Convention: A Version of the New York Convention for Mediation?' (2021) 17 (3) Journal of Private International Law 538 < tandfonline.com > Erişim Tarihi 27.01.2022.